

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEKLİSANS PROGRAMI

KATILIM BANKACILIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ALİCAN SUNBAT

GAZİANTEP, 2016

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEKLİSANS PROGRAMI**

KATILIM BANKACILIĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ALİCAN SUNBAT**

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. FİLİZ GÖLPEK**

GAZİANTEP, 2016

KABUL VE ONAY

Alican SUNBAT tarafından hazırlanan “**KATILIM BANKACILIĞI**” başlıklı bu çalışma tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** olarak kabul edilmiştir.

.....
(Başkan)

.....
(Üye)

.....
(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**KATILIM BANKACILIđI**” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gűsterilenlerden olduğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım./...../.....

[İmza]
Alican SUNBAT

ÖNSÖZ

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de dikkat çeken bir gelişme gösteren dünya ekonomik sisteminde hakim bankacılık anlayışının bir alternatifi olarak ortaya çıkan faizsiz bankacılıktır. Otuz yıla aşkın faaliyet gösteren katılım bankacılığı finansal veriler bağlamında önemli büyüme gerçekleştirmiş ve gösterilen ilgiyi hak etmiştir. Bu çalışmada, temel faizsiz bankacılık enstrümanları ile Türkiye'deki uygulamalarına yer verilmiş ve katılım bankalarının son dönem performansı incelenmiştir. Katılım bankacılığına ilişkin farkındalığı arttırmaya yönelik hazırlanan bu ve benzeri çalışmalar arttıkça konunun layık olduğu yere ulaşacağına inancım sonsuzdur.

Bu çalışmamda bana yardımlarını esirgemeyen, kaynak araştırmalarımda bana yol gösteren öncelikle danışman hocama;

Her zaman yanımda olan benden tez aşamasında beni yalnız bırakmayan ve manevi desteğini hiç bir zaman esirgemeyen eşime ve benim hayat kaynaklarım olan çocuklarıma şükranlarımı sunarım.

Gaziantep, 2016

Alican SUNBAT

ÖZET

Türkiye'de bankacılık sisteminde üçüncü bir bankacılık türü olarak yerini almış olan Katılım Bankaları, sektöre dahil olduğundan bu yana karlılığını ve hızlı değişimini sürdürmektedir. Türk bankacılık sisteminde dört adet katılım bankası bulunmaktadır. Bu katılım bankaları 2005 senesinden bu yana kriz dönemleri dahil karlılıklarında devamlı olarak ilerleme kaydetmişler ve geleneksel bankacılık ile rekabet edebilir duruma ulaşmışlardır. Katılım bankaları Türkiye'deki toplam bankacılık sistemindeki aktif toplamının 2012 yılsonu itibarıyla % 5,1'ine sahiptir. Rakamın küçük gibi gözükmesine karşın bankacılık anlayışı olarak geniş kitlelere ulaşmış olan katılım bankaları, sektörde yerini sağlamlaştırmıştır.

Bu çalışmada katılım bankacılığı ve performansı hakkında farkındalık oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde finansal kurumlar ve araçları hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde faizsiz bankacılık, faizsiz bankaların dayandığı temel ilkeler, işlevleri, fon teminleri hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise katılım bankalarının kavramı, gelişimi, dünyadaki ve Türkiye'deki gelişimi, özellikleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankası, faiz, banka, faizsiz bankacılık

ABSTRACT

A third type of banking as the Participation Banks have taken place in the banking system in Turkey is continuing its profitability and rapid change since the sector is included. There are four participation banks in the Turkish banking system. This participation banks have achieved continuous improvement in profitability, including crisis since 2005 and reached the state can compete with conventional banking. Participation banks has 5.1% of total assets as of year-end 2012 the total banking system in Turkey. participation figures reached a wide audience as banking approach may seem small banks, it has strengthened its position in the sector.

This study aimed to create awareness about the participation and performance of banking. Information about financial institutions and instruments are given in the first part of the study. Islamic banking in the second part of the study, the basic principles of interest-free banking is based, function, information about funding is given. In the third part of the concept of participation banks, development, and development of the world in Turkey, properties were investigated.

Key Words: Participation Bank, interest, bank, interest-free banking

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vii
GRAFİK LİSTESİ	viii
KISALTMALAR	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
--------------------	----------

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KURUMLAR	3
2.1. Fon Kaynağı Oluşturan Finansal Kurumlar	3
1.1.1. Merkez Bankaları	3
1.1.2. Ticaret Bankaları (Mevduat Bankaları)	4
2.2. Para Oluşturmayan Finansal Kurumlar	7
2.2.1. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	7
2.2.2. Yatırım Bankaları	8
2.2.3. Sigorta Kurumları	10
2.2.4. Kolektif Yatırım Kurumları	10
2.2.5. Faktoring Şirketleri	12
2.2.6. Faktoring Türleri	12
2.2.7. Leasing (Kiralama) Şirketleri	16
2.3. Finansal Araçlar	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIĞIN DOĞUŞUNU SAĞLAYAN SEBEPLER	19
3.1. Dini Sebepler	19
3.2. Sosyal Sebepler	20
3.3. Katılım Bankaları Kavramı	20

3.4. Katılım Bankalarının Gelişimi	21
3.4.1. Katılım Bankalarının Dünya'daki Gelişimi	22
3.4.2. Katılım Bankalarının Türkiye'deki Gelişimi	23
3.5. Katılım Bankalarının Temel Özellikleri	24
3.5.1. Banka Niteliğine Sahip Olması	24
3.5.2. Faizsiz Bankacılık Faaliyeti Yapması	25
3.5.3. Aracı Kurum Niteliğine Sahip Olması	25
3.5.4. Güven Kurumu Niteliğine Sahip Olması	25
3.6. Türkiye'de Katılım Bankaları	26
3.6.1. Katılım Bankalarının Kuruluş Nedenleri	26
3.6.2. Dış Faktörler	26
3.6.3. İç Faktörler	27
3.7. Katılım Bankalarının Faaliyetleri	28
3.7.1. Cari Hesap	30
3.7.2. Katılma Hesabı	30
3.7.3. Özel Fon Havuzu	32
3.8. Fon Kullandırma Faaliyetleri	32
3.8.1. Üretim Desteği	33
3.8.2. Mal Karşılığı Olan Vesaikin Alım Satımı	34
3.8.3. Kira Akdi	34
3.8.4. Kâr-Zarar Ortaklığı	36
3.8.5. Gayrinakdi Krediler	38
3.9. Katılma Hesaplarına Kar Dağıtımı	39
3.9.1. Birim Değer	39
3.9.2. Hesap Değeri	39
3.9.3. Birim - Hesap Değeri	40
3.10. Kar Payının Faizden Farkı	40
3.11. Kar Payı Oranının Faiz Oranına Yakın Olmasının Nedenleri	41
3.12. Katılım Bankalarının Faaliyetleri ve Finans Kesimindeki Yeri	42
3.12.1. Mevduat Açısından	42
3.12.2. Kredi Açısından	44
3.13. Katılım Bankalarının Mevduat Bankalarıyla Karşılaştırması	44
3.13.1. Katılım Bankalarının Mevduat Bankaları ile Farklılıkları	44
3.13.2. Katılım Bankalarının Mevduat Bankaları ile Benzerlikleri.....	45

3.14. Katılım Bankalarının Banka Dışı Mali Kuruluşlarla Karşılaştırması	46
3.15. Katılım Bankalarının Hukuki Düzenlemesi	46
3.16. Türkiye’de Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı	48
3.16.1. Özel Finans Kurumları	48
3.16.2. Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları	48
3.17. Faaliyetten Çekilen Finans Kurumları	49
3.17.1. Faisal Finans Kurumu	49
3.17.2. Anadolu Finans Kurumu	50
3.17.3. İhlas Finans Kurumu	50
3.18. ÖFK’den Katılım Bankacılığı’na	51
3.19. Katılım Bankaları ile Klasik Bankalar Arasındaki Farklar	52
3.20. Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler	52
3.21. Günümüzde Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	54
3.21.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	54
3.21.2. Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya)	54
3.21.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	56
3.21.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	56
3.22. Katılım Bankalarının Gelişimi ve Ekonomiye Katkıları	57
3.23. Katılım Bankalarının Sorunları	60
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	61
SONUÇ	61
KAYNAKÇA	63

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1 . 16/10/2015 Tarihi İtibariyle Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları	6
Tablo 2. 2012 Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Factoring Şirketleri	15
Tablo 3. Türkiye'de 2015 yılı itibariyle faaliyet gösteren Leasing	17
Tablo 4. Mevduat Bankaları Mevduatları ve Katılım Bankaları Toplanan Fonları Toplamı	46
Tablo 5. İhlas Finans'ta Yıllara Göre Personel Sayıları	51
Tablo 6. 30.06.2014 Tarihi İtibariyle Albaraka Türk'ün Sermaye ve Ortaklık Yapısı	54
Tablo 7. 31 Mayıs 2013 Tarihi İtibariyle Bank Asya'nın Sermaye ve Ortaklık Yapısı.....	55
Tablo 8. Kuveyt Türk'ün Sermaye ve Ortaklık Yapısı.....	56

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1. Mevduat-Toplanan Fonlar Yönünden Mevduat ve Katılım Bankalarının Yüzdesi	43
--	----

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	: Anonim Şirketi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
C	: Cilt
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOBİ	: Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelere
ÖFK	: Özel Finans Kurumlarının
S	: Sayı
s.	: Sayfa
T. C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
vb.	: Ve benzeri
YTL	: Yeni Türk Lirası

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanoğlu yaratılış gereği fizyolojik, sosyolojik ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak üzere tüketim yapmaktadır. Bu tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için önceleri avcılıkla uğraşmış olup ilerleyen dönemlerde nüfusun artması ile yerleşik hayata geçilerek tarımla uğraşmaya başlamıştır. İlk zamanlarda tarım sektöründe normal ihtiyaçlarını karşılayacak kadarken dönem içerisinde aile yapısında meydana gelen değişiklikler, nüfus artışı ve diğer nedenlerle birlikte tüketim eğilimi artmıştır. Tarihsel sürece bakıldığında insanların ihtiyaçları giderek artmaya başladığında bu ihtiyaçlarını karşılamak için ürettikleri ürünleri başka üreticilerle takas yoluna giderek çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Belli bir dönem böyle devam etse de kısa bir süre sonra değişim ihtiyacını hissettirmiş, takas yöntemi yerini insanoğlunun hayatını kolaylaştıracak bir enstrüman olan paraya bırakmıştır.

Paranın bulunması hem ekonomik faaliyetleri arttırmış hem de çağlar ilerledikçe gelişen ekonomiye yeni kurum ve kuruluşların girmesini sağlamıştır. Bu kurum ve kuruluşlar; BDDK, TMSF, Bankalar, Sigorta, Sigorta Şirketleri ve ilerleyen dönemlerde SEGEM, Emeklilik Gözetim Merkezi, Borsa v.b. kurumlardır.

Devlet kontrolünde ve gözetiminde gelişen bu kurumlara paralel olarak insanoğlunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere hizmet sektörün de finans ve finansal piyasalar ortaya çıkmıştır. Bankalar bu finansal piyasalardaki en önemli kurumlardandır. Ancak mevcut bankalarda faiz muamelesi olduğundan; Katılım Bankacılığı da faaliyet gösteren diğer bankalara alternatif olarak ekonomik yapının içinde ihtiyaçlara cevap vermek üzere ortaya çıkmıştır. Özellikle faize karşı hassasiyeti olan vatandaşlar altın, döviz, arsa, bina ve diğer şekillerle değerlendirdikleri tasarruflarını Katılım Bankaları kanalıyla değerlendirdiklerinde hem atıl fonların ekonomiye girmesine katkıda bulunmuş, hem de yastık altı fonların güvenlik, taşıma ve saklama riskini de minimize etmiş olur.

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankacılığı; dünyada uygulanan İslami bankacılığın uygulama şeklidir. Türkiye'de katılım Bankacılığı faaliyetleri ilk olarak 1960'lı yıllarda başlamıştır. Faaliyete başladığı ilk dönemlerde sadece bankacılık ve finans alanında faaliyet gösterse de ilerleyen dönemlerde sigortacılık, aracı kurumlar vb. işlemleri de bünyesine kattığı görülmektedir. Böyle bir uygulama gidilmesindeki amaç düşük seviyelerdeki özel tasarrufların teşvik edilmesi ve inançlardan kaynaklanan yastık altı fonların ekonomik işleyişe kazandırılarak pasif fonların aktif olarak faaliyete geçmesinin sağlamaktır. Yapılan araştırmalarda Türkiye'de inançları gereği klasik bankalara gitmeyen mevduat

oranının % 15'in üzerinde olduğu ortaya konulmuştur.

Ekonomide meydana gelen bu gelişmeler incelendiğinde, dünya üzerinde başta İslam ülkeleri olan Mısır, İran, Arabistan, Suriye, Irak olmak üzere Kazakistan'dan Güney Afrika'ya, Pakistan'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) kadar uzanan ve sayıları hızla artan İslami Bankacılık faaliyetleri görülmektedir. Bu ülkelerde klasik uluslararası tanınmış bankalar da faaliyetlerine devam etmektedir.

Katılım Bankaları katılma hesapları (kar ve zarara katılma Hesabı) ve özel cari hesap yöntemleri ile fon toplamaktadır. Katılım Bankalarını diğer bankalardan ayıran en belirgin özellik önceden belirlenmiş bir getiri garantisinin olmamasıdır. Getiri müşteri mevduatının vade sonunda elde edilen kar payına göre önceden belirlenmiş oranlarda belirlenmektedir. Katılma Hesapları TL, USD, EURO olarak açılmaktadır. Ayrıca günümüzde de önceden yapılan anlaşma ile Gram Altın Katılım Hesabı da açılabilmektedir. Hesaba geçen Gram Altınlar Merkez Bankası günün kuru baz alınarak döviz karşılık alınır. Alınan karşılığa gelen kar payı ne ise vade sonunda kar payına bakılarak müşteriye gram altın olarak ödeme yapılır. Böylece hem müşteri memnuniyeti artmış olur, hem de nakdi ve gayri nakdi malların atıl kalması engellenmiş olur.

Katılım bankacılığında toplanan bu fonlar, ekonomide faaliyet gösteren gerçek ve tüzel müşterilerin Kurumsal Finansman Desteği, bireysel müşterilerin de bireysel Finansman desteğine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Katılım Bankacılığında diğer bankalarda mevcut bulunan leasing, gayri nakdi kredi, kredi kartı, kiralık kasa ve diğer bankacılık faaliyetleri bulunmaktadır. Hatta katılım bankacılığında bulunup da diğer bankalarda olmayan ürünler de mevcuttur: Örneğin Karz-ı Hasen, Ariyet, Selem, Murabaha, teverruk ve sukuk bunlardan birkaçıdır.

Bu çalışmanın amacı; mevcut ekonomik yapının içinde hızlı bir büyüme potansiyeli göstermekte olan katılım bankacılığı kavramının tanımlanması, amacı, faaliyet alanları, diğer bankalarla benzer ve farklı yönlerinin açıklanması ve Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının incelenmesidir.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL KURUMLAR

Tasarruf sahibi olanlarla ile borçlanmak isteyenler arasındaki bağı kuran kurumlara finansman kurumları denilmektedir. Elllerinde fon fazlası olan tasarruf sahipleri ile borçlanma karşılığında yatırım yapmak isteyen üreticileri doğrudan ya da dolaylı bir şekilde bir araya getiren ve belirli kanunlara dayalı olarak faaliyet gösteren kurumlardır. Finansal Kurumlar kuruluş, görev, misyon, vizyon ve yönetmelikler çerçevesinde faaliyetlerde bulunmaktadır. Başlıca fonksiyonlarını şöyle sıralanabilir (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2010):

- Ödeme mekanizmasını sağlar
- Finansal danışmanlık hizmeti sunmak
- Bilgilenme ve işlem maliyetlerini azaltmak
- Vade ve miktar ayarlaması yapma
- Kaynak kullanımında etkinliği sağlama

Finansal kurumlar, faaliyetlerinin yoğunluğuna göre ele alındığında fon kaynağı oluşturan kurumlar ile fon kaynağı oluşturmayan kurumlar olacak şekilde sınıflandırılır.

2.1. Fon Kaynağı Oluşturan Finansal Kurumlar

Para yaratan finansal kurumlar, fon arz ve talebini büyük ölçüde buluşturan ve satın alma gücünü elinde bulunduran kurumlardır. Merkez bankaları ve ticaret bankalarından oluşan bu kurumlar, piyasada faaliyet gösteren ekonomik döngü aktif bir şekilde çalışması için küçük tasarrufların ekonomiye aktarılmasında önemli rol oynamaktadır.

2.1.1. Merkez Bankaları

Merkez bankaları, finansal kesime para transferi yapan en önemli kurumdur. Merkez bankalarının önemi, piyasada faaliyet gösteren ekonomik yapıyı ve politikaları etkileme konusundaki güçlerinden kaynaklanmaktadır. Merkez bankası genellikle para çıkarma ayrıcalıklarına ve tekeline sahiptirler. Her ülkenin kendine özgü merkez bankası vardır. Bu bankalar, banknot çıkarmak, bankaları gözetim ve denetim altında tutmak, ekonomide para ve kredi politikasını yürütmek, devletin hazinedarlığını yapmak, ulusal paranın değerini korumak, hazineye ve bankacılık sistemine kredi vermek gibi görevler üstlenmektedirler. Faiz oranları ve piyasaya sürdüğü para arzıyla ilgili faaliyetleri ile fonları etkileyerek finansal piyasaları doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilir.

Türkiye'de Merkez Bankasının başlıca görevleri şunlardır (Merkez Bankası, 2015):

- Açık piyasa işlemleri yapmak,
- Hükümetle birlikte Türk lirasının iç ve dış değerini korumak için gerekli tedbirleri almak ve yabancı paralar ile altın karşısındaki muadeletini tespit etmeye yönelik kur rejimini belirlemek, Türk lirasının yabancı paralar karşısındaki değerinin belirlenmesi için döviz ve efektiflerin vadesiz ve vadeli alım ve satımı ile dövizlerin Türk lirası ile değişimi ve diğer türev işlemlerini yapmak,

- Bankaların ve Bankaca uygun görülecek diğer mali kurumların yükümlülüklerini esas alarak zorunlu karşılıklar ve umumi disponibilite ile ilgili usul ve esasları belirlemek,

- Reeskont ve avans işlemleri yapmak,

- Ülke altın ve döviz rezervlerini yönetmek,

- (20/6/2013 tarihli ve 6493 sayılı Kanun ile değiştirilen şekli)

Türk lirasının hacim ve tedavülünü düzenlemek, ödeme ve menkul kıymet transferi ve mutabakat sistemleri kurmak, kurulmuş ve kurulacak sistemlerin kesintisiz işlemlerini ve gözetimini sağlamak ve gereken düzenlemeleri yapmak, ödemeler için elektronik ortam da dâhil olmak üzere kullanılacak yöntemleri ve araçları belirlemek gerekir (Merkez Bankası, 2015).

g) Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı ve para ve döviz piyasaları ile ilgili düzenleyici tedbirleri almak,

h) Mali piyasaları izlemek,

ı) Bankalardaki mevduatın vade ve türleri ile özel finans kurumlarındaki katılma hesaplarının vadelerini belirlemektir (Merkez Bankası, 2015).

2.1.2. Ticaret Bankaları (Mevduat Bankaları)

Ticari bankacılık, tüm ticari faaliyetlere katılan bankaları ifade etmektedir. Hemen her ülkede, ekonomik yaşamda çok önemli bir yere sahip olan genellikle çok yönlü bankacılık hizmetleri sunan ticaret bankaları, topladıkları vadesiz veya daha çok kısa vadeli kaynakları kredilerde kullanan bankalar olarak tanımlanmaktadır. Türk bankacılık sistemi de çok şubeli bankacılık üzerine kurulmuş ve faaliyetlerini ticari bankacılık üzerine yoğunlaştırmıştır (Ergin ve Aypek, 1997: 314).

Ticari bankacılık terimi, genel olarak mevduat kabul eden kredi kurumları olarak adlandırılır. Ticari bankalar sanayi ve ticaret işletmelerine kısa vadeli işletme kredisi açmak suretiyle para piyasasında etkinleşir. Ticari bankaların kısa vadeli olarak verdiği işletme kredileri işletmelerin değişken maliyetlerini karşılamakta kullanılır. Bundan dolayı, krediyi veren kurum olan ticaret bankalarının riskini azaltıp, kar oranını yükselterek faaliyet

göstermesi gerekmektedir.

Ticaret bankalarının borç verdikleri kaynakların oluşumu açısından mevduat bankaları olarak adlandırılmasının yanında borç verme işlemlerinde kullandıkları yöntem bakımından ıskonto bankaları olarak da adlandırılır. Bu adlandırmalar ticaret bankalarının ve genel olarak bankacılığın tarihi gelişim sürecini göstermesi bakımından önemli olduğu gibi, ticaret bankalarının çalışma düzenlerini göstermesi bakımından da önemlidir (Öcal ve Diğerleri, 1997: 37).

Türkiye’de mevduat bankalarının gelişimi ile finans kurumlarının gelişimi birbirlerine entegre halindedir. Ülke ekonomisinin gelişmişlik düzeyi ile faaliyette bulunan banka ve finans kurumları arasında doğru orantılı bir seyir mevcuttur. Ekonomi seyri iyi düzeyde olduğu dönemlerde ihtiyaç sahiplerine kredi vb. hizmetler sunarak gelişim ve devamlılığına katkıda bulunmuş olur; hem de kendi karlılığını ve devamlılığını sağlamış olur. Tablo 1’de Türkiye’de faaliyette bulunan bankalarının yurtiçi ve yurtdışı şube sayıları mevcuttur.

Tablo 1. 16/10/2015 Tarihi İtibariyle Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları

Banka/Grup Adı	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube*	Yurtdışı Şube*
Türkiye Bankacılık Sistemi	47	11204	81
Mevduat Bankaları	34	11163	81
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3	3619	34
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası AŞ	-	1777	26
Türkiye Halk Bankası AŞ	-	935	5
Türkiye Vakıflar Bankası TAO	-	907	3
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	10	5316	39
Akbank TAŞ	-	909	1
Anadolubank AŞ	-	108	0
Fibabanka AŞ	-	67	0
Şekerbank TAŞ	-	300	0
Türk Ekonomi Bankası AŞ	-	548	5
Türkiye Garanti Bankası AŞ	-	998	9
Türkiye İş Bankası AŞ	-	1352	23
Yapı ve Kredi Bankası AŞ	-	1015	1
Yabancı Sermayeli Bankalar	20	2227	8
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	14	2219	8
Alternatif bank AŞ	-	60	0
Denizbank AŞ	-	714	1
Finans Bank AŞ	-	646	1
HSBC Bank AŞ	-	287	4
ING Bank AŞ	-	308	2

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği (2015). Banka ve şube sayıları.

Tablo 1'de yapılan incelemede 34 adet mevduat bankası, 3 adet kamu bankası ve 10 adet de özel sermayeli bankaları olmak üzere toplamda 47 aktif banka faaliyet göstermektedir.

Mevduat bankalarının 20 adedi yabancı sermayeli ve 14 adedi de Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar olarak görev almaktadır. Aktif olan 47 Banka'nın 11204 yurtiçi ve 81 adet de yurtdışı olmak üzere toplamda 11285 adet şube olarak faaliyet göstermektedir.

2.2. Para Oluşturmayan Finansal Kurumlar

2.2.1. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Türkiye'nin kalkınması için, anonim şirket statüsündeki teşebbüslere kârlılık ve verimlilik anlayışı içinde kredi vermek, iştirak etmek suretiyle finansman ve işletme desteği sağlamak, yurtiçi ve yurtdışı tasarrufları kalkınmaya dönük yatırımlara yöneltmek, sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunmak, yurtiçi, yurtdışı ve uluslararası ortak yatırımları finanse etmek ve her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlevlerini yapmaktır (Türkiye Kalkınma Bankası, 2015)

Banka bu amaçları gerçekleştirmek üzere;

- Türk Lirası ve döviz olarak kısa, orta ve uzun vadeli her türlü nakdi ve gayri nakdi kredi açabilir, kâr ortaklığı veya kiralama esaslı kredi işlemleri yapabilir Yerli ve yabancı kişi ve kurumlara gerekli teminatın alınması karşılığında garanti verebilir ve aracı olabilir

- Her türlü menkul kıymetleri satın alabilir, satabilir ve tahvil garantisi verebilir

- Araştırma, proje geliştirme ve eğitim çalışmaları yapabilir veya yaptırabilir, teknik yardım verebilir. Finansman ilişkilerinde bulunduğu şirketlerin rantabl çalışmalarını sağlayıcı önlemleri alabilir.

- Şirketlere kredi açabilir, yurtiçinde ve yurtdışında kurulmuş şirketlere iştirak edebilir, gerektiğinde rehabilitasyon, bon ifikasyon, konsolidasyon yapabilir. Bankanın öncülüğünde şirket kurabilir ve iştiraklere ait hisse senetlerini alabilir, satabilir, geri alabilir ve kar garantisi verebilir

- İthalat, ihracat ve görünmeyen muameleler gibi her türlü kambiyo işlemlerini yapabilir ve döviz pozisyonu tutabilir.

- Sigorta acenteliği yapabilir.

- Gerekli izinleri almak kaydıyla yurtiçinde ve yurtdışında şube ve temsilcilik açabilir.

- Yurtiçi ve yurtdışı finansman kurumlarıyla işbirliği yapabilir, bunların katıldığı ulusal ve uluslararası kuruluşlara üye olabilir.

- Yurtiçi ve yurtdışı finansman kuruluşları ile para ve sermaye piyasalarından ve her türlü fonlardan kaynak sağlayabilir.

- Sanayide mülkiyetin geniş halk kitlelerine yayılmasını sağlayacak tedbirleri alır.

- Banka kaynaklarını kalkınma planı ve yıllık programların hedef ve ilkelerine uygun

olarak kullanır.

- Amacının gerçekleşmesine yardımcı olacak her türlü kalkınma ve yatırım bankacılığı işlemleri yapabilir.

- Her türlü menkul ve gayrimenkul malları alır, satar, kiralar, kiraya verir, leh ve aleyhte rehin, ipotek, intifa, irtifak hakları, gayrimenkul mükellefiyetleri ve sair hakları tesis edebilir.

- Banka açtığı krediler karşılığında, menkul rehni, ticarî işletme rehni ve gayrimenkul ipoteği de dahil olmak üzere her türlü teminatı alabilir (Türkiye Kalkınma Bankası, 2015).

Kalkınma ve bankaları, bir ekonomide belirli amaçları gerçekleştirmek için kurulan ihtisas bankalarıdır. Ülkelerde yetersiz olan sermaye ve girişimini desteklemek, geliştirmek, kıt kaynakları kalkınma hedefleri doğrultusunda piyasaya kaynak talep edenlere aktarmak üzere kurulmuş bankalardır.

2.2.2. Yatırım Bankaları

Sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ülkelerde atıl fonlara sahip kurumsal yatırımcılara, fonlarını menkul değer alım ve satımı ile değerlendirmelerinde aracılık ve danışmanlık yapan, işletmelere doğrudan kredi vermeyen ancak işletmelerin orta ve uzun vadeli gereksinimlerini karşılayan finansal kuruluşlardır.

Yatırım bankaları, genellikle mevduat kabul etmeyen, ticari bankacılık yapmayan ve kalkınma bankacılığı fonksiyonunun dışında kalan alanlarda faaliyet gösteren mali kurumlar şeklinde de tanımlanabilir. Türkiye'de faaliyet gösteren Yatırım Bankalarının başlıca fonksiyonları aşağıda olduğu gibidir (Küçükkocaoğlu, 2010):

Tasarrufların Yatırımlara Yönelmesini Sağlamak: Uzun vadeli fonların yaratıldığı sermaye piyasasından sağlanan fonları, sanayi kuruluşlarının ihraç edeceği menkul kıymetleri bir düzene koymak yatırım bankalarının görevidir. Yatırım bankalarının gelişmiş ülkelerdeki en önemli ekonomik işlevi; çok sayıdaki tasarruf sahibi ile menkul kıymet ihracı yoluyla uzun vadeli fon sağlamak isteyen özel ve kamu kuruluşları arasında aracılık yapmak, diğer bir ifadeyle tasarrufları, faaliyetlerini yürütebilmek için bu tasarruflara ihtiyaç duyan firma veya kamu kuruluşları yönlendirir.

Sermaye Piyasasının Gelişmesine Katkıda Bulunmak: Yatırım bankalarının işlevleri temelde gelişmiş veya gelişmekte olsun tüm ülkelerde aynıdır. Ancak, bu ülkelerdeki sermaye piyasasının gelişmişlik düzeyi bu bankaların işlevlerinin sınırlarını belirleyen en önemli

etkendir. Yatırım bankaları uzun vadeli kredilerle yatırımların finansmanında görev alan bankalar olarak faaliyette bulunurlar. Yatırım bankaları, sermaye piyasasının gelişebilmesi için gerekli uzmanlaşmış mali kurumların en önemlilerinden biridir. Yatırım bankaları faaliyetlerini dürüst, ekonomik ve etkin bir şekilde yürüterek, sermaye piyasasının gelişebilmesi için gerekli faktörlerden biri olan güven ortamını yaratarak, özel tasarrufların kamu kuruluşlarının çıkaracakları menkul değerlere yatırılmasını kolaylaştırdıkları ölçüde sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunurlar. Yatırım bankaları aracılığı ile ihraç edilmiş menkul değerlere özellikle küçük tasarruf sahipleri daha fazla güven duyarlar. Sermaye piyasasında güven unsurunu oluşturmak amacıyla menkul değerlere yatırım yapan tasarruf sahiplerinin menfaatlerini korur.

Yeni İhraç Edilecek Menkul Değerlerin Geniş Halk Kitlelerine Dağılımını Sağlamak: Yatırım bankaları, yeni ihraç edilecek menkul değerlerin geniş halk kitlelerine dağılımını sağlayarak, mülkiyetin tabana yayılmasına katkıda bulunabilirler. Menkul değerlerin tasarruf sahiplerine dağılımını sağlamak uzmanlaşmayı gerektiren bir konudur. Yatırım bankaları; mevcut menkul değerlerin el değiştirmesine olanak sağlayarak, kapalı aile şirketlerinin halka açılmasını kolaylaştırarak, yeni veya tevsi yatırımlara girişen işletmelerin ihraç edecekleri menkul değerlerin geniş halk kitlelerine dağılımını sağlayarak, mülkiyet transferi işlevini yerine getirirler.

Fon Arz ve Talep Sahiplerine Danışmanlık Hizmeti Yapmak: Yatırım bankaları gelişmiş, sanayileşmiş ülkelerde yani sermaye piyasasının mali sisteme egemen olduğu devletlerde, fon arz ve talep sahiplerine aracılık ederek faaliyette bulunurlar. Menkul kıymet yönetimi ve tasarruf sahibine tasarruflarını yönlendirmede danışmanlık hizmeti vermek yatırım bankalarının temel işlevlerinden biridir. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ise yatırım bankaları, zayıf olan sanayi sektörünü canlandırmak, girişimcilik ruhunu desteklemek ve teknik konularda danışmanlık gibi görevler üstlenmektedir. Yatırım bankaları, gerek menkul kıymet ihracı yoluyla sermaye piyasasından fon talep edenlere ve gerekse tasarruflarını menkul kıymetlere yatırarak sermaye piyasasına fon arz etmek isteyenlere danışmanlık yapar. Yatırım bankaları, sermaye piyasasına başvuran veya başvurmak isteyen firmalara çıkarılacak menkul değerlerin tümü, ihraç şekli gibi konularda tavsiyede bulunarak danışmanlık hizmeti sunarlar. Tasarruflarını menkul değerlere yatıracak olanlara da tavsiyelerde bulunurlar.

Değerlere Yatırım Yapan Tasarruf Sahiplerinin Çıkarlarını Korumak: Yatırım bankaları gerektiğinde yatırım yapan tasarruf sahiplerini koruyucu işlemlere girişerek, sermaye piyasasında güven unsurunu geliştirirler. Koruyuculuk işlevi ile ilgili faaliyetleri şöyle sıralanabilir:

- Yatırım bankaları, gerektiğinde kendi aracılıkları ile ihraç edilmiş menkul değerler için ikinci el piyasasını sağlayabilirler.

- Menkul değerlerin halka arzı esnasında, tümü piyasada satılincaya kadar menkul değerlerin fiyat istikrarını koruyucu önlem alabilirler.

- Menkul değerlerin ihracından sonra mali durumu bozulan şirketlerin sermaye yapılarını düzeltmede, yeniden organize edilmelerinde yardımda bulunarak, o şirketin menkul değerini almış olan bireylerin çıkarlarını korurlar.

2.2.3. Sigorta Kurumları

Sosyal güvenlik kurumları ve özel sigorta şirketleri, üyelerine hizmet sunmalar nedeniyle genellikle yarı finansal kurumlar olarak da adlandırılmaktadır. Sigorta, şirketlerin mevcut olan dengesinin gelecekte bozulma ihtimaline karşılık geliştirilmiş bir sistemdir. Sigorta şirketleri, çeşitli riskleri dağıtmak ve azaltmak amacıyla, üyelerine hizmet sunmak üzere faaliyet gösteren yarı finansal kurumlardır. Bu işletmeler sunacakları hizmetlerden elde ettikleri primleri, genellikle finans piyasasında gelir elde etmek için kullanırlar (www.ito.org.tr).

Sigorta şirketleri küçük tasarrufların birikerek büyük fonlar haline geldikleri kurumlardır. Sigortacılık, gelişmiş ülkelerde ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir göstergesi olup kişi ve kurumlara güvenceye ilave olarak piyasaya vermiş olduğu fon gücü nedeniyle ekonomiye ilave kaynak sağlamayan bir sistemdir (www.ito.org.tr).

Günümüz Batı ülkelerinde sigorta şirketleri sermaye piyasasının vazgeçilmez kurumları haline gelmiş durumda sosyal güvenlik sisteminin yaygınlaşmasına paralel olarak fon birikimleri artmakta, bu da sosyal güvenlik kurumlarını ekonomi piyasasının etkin kurumları haline getirmektedir.

2.2.4. Kolektif Yatırım Kurumları

Gelir fazlasına sahip olan bireyler, genellikle bu tasarruflarını sermaye pazarlarında finansal varlıklara yatırma becerisi, bilgisi ve deneyimine sahip değildirler. Bu özelliklerine ek olarak da bireysel tasarrufların tasarruflarının hacmi, çeşitlendirilmiş bir portföy oluşturmaya yetecek büyüklüğe ulaşmamıştır. Sayılan bu nedenlerin sonucu olarak, bireysel

olarak sermaye pazarlarına fon sunma yerine, kolektif bir fon sunusu oluşturma bireye tasarruflarını bilinçli kullanma ve aynı zamanda yatırım çeşitlendirilmesi yolu ile riski azaltma olanakları verebilmektedir. Bireysel yatırımcıların birlikte hareket etme gereksinimi duymaları kolektif yatırım kurumlarının oluşmasına neden olmuştur. Bu sayede, hem yatırım seçeneklerinin aranıp bulunması için yapılacak analiz ve araştırma giderleri birim başına en düşük kılınabilmekte hem de çok çeşitli sektörlerdeki şirketlerin finansal varlıklarına yatırım yapılabilmektedir. Böylece de yatırımın toplam riski azaltılabilmekte, fonu da uzman kişiler yönetmekte olduğundan portföy yönetimi rasyonel hale gelmektedir⁴⁶. Kolektif yatırım kuruluşları esas; çok sayıda küçük sermaye sahibi için bir tek tip portföyün, uzman kişi yada kişilerce oluşturularak ve aynı uzman kişi/kişilerce yönetilmesi, oluşturulmuş olan bu portföyden maksimum getiri ve minimum risk arasındaki optimum denge sağlanarak portföy hizmetlerinin tek elden yürütülmesidir (Karşlı, 1989: 130).

Kolektif yatırım kurumlarının doğuşu on dokuzuncu yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarına rastlamaktadır. İlk yatırım fonu Belçika’da kurulmuş, onu 1860 yılında İskoçya’da kurulmuş olan fon izlemiştir. Kolektif yatırım kurumlarının A.B.D.’de gelişmeye başlaması I. Dünya Savaşı öncesine rastlamakta ise de asıl gelişme 1920’lerde gözlenmektedir. Bugün çeşitli ülkelerde çeşitli adlarla kurulmuş çok sayıda kolektif yatırım kuruluşu faaliyet göstermektedir (Sarıkamış, 1998: 113).

Halktan toplanan sermaye ile oluşturulan portföyün kim tarafından ve hangi hukuki esaslar çerçevesinde yönetileceği konusuna çeşitli hukuk sistemlerinde farklı mekanizmaların olduğu ve her ülkenin de kendi hukuk düzeninde bulunan müesseselerden faydalandığı görülmektedir. Özellikle Anglo-Sakson hukuk düzeninin yürürlükte olduğu ülkelerde, Kara Avrupası hukuklarında olmayan hukuki müesseselere (Trust) başvurulmuş ve bu müesseselerin de başarılı sonuç vermesinden sonra, Kara Avrupası ülkelerinin doktrinlerinde de bu müesseselerin uygulanabilirliği tartışılmaya başlanmıştır. Temelde dört tip Kolektif Yatırım Kurumu bulunmaktadır. Bunlar (Okat, 2000):

1. Sözleşmeye dayalı Kolektif Yatırım Kurumları (Türkiye’deki yatırım fonları gibi)
2. Trust hukukuna göre kurulan Kolektif Yatırım Kurumları (Türkiye’de örneği bulunmayan, Anglo-Sakson ülkelerindeki “Unit Trust”lar gibi)
3. Şirket tipi açık uçlu Kolektif Yatırım Kurumları (Türkiye’de örneği bulunmayan, değişken sermayeli yatırım ortaklıkları (DSYO) ve ABD’de kurulu “Mutual Fund” lar gibi)
4. Şirket tipi kapalı uçlu Kolektif Yatırım Kurumları (Türkiye’deki yatırım ortaklıkları gibi).

2.2.5. Faktoring Şirketleri

Factoring, Latince factor kelimesinden türetilmiştir "Factor" başkası hesabına hareket eden kişiye denir Factoring'in işletme, hukuk, ekonomi dallarını kapsayan bir finansman tekniği olması nedeniyle çeşitli tanımları yapılmıştır Factoring, "alacak hakkının satışı ile firmalara fon sağlayan bir finans yönetimidir." Factoring, satıcı firmaların kısa vadeli alacaklarının, belirli bir komisyon bedeli veya factor ücreti karşılığında factor adı verilen factoring şirketlerince temlik edilmesi ve tahsilinin üstlenilmesi ile satıcı firmaların da kredi sağlamış olmalarının yanı sıra birçok finansman hizmetlerinden yararlanabildikleri bir finansman tekniği olarak tanımlanabilir (Erdemol, 1992: 11).

2.2.6. Faktoring Türleri

Ekonomik faaliyetlerde müşterilere hizmet sunan Factoring Şirketleri, ürün yelpazelerini geniş tutmaktadır. Bu şekilde yapılan işlemlerde aracılık yapmış olduğu alıcı ve satıcıya karşı hem kendini korumuş olur, hem de taraflar arasında borç ödeme ve borç almada vade, ödeme hukuki sorunlarla karşılaşma problemini ortadan kaldırmış olur. Factoring çeşitleri aşağıda belirtildiği gibidir (İstanbul Ticaret Odası, 1998):

Örtülü Factoring: Örtülü işlem tarzında alacakların factoring şirketine devri (temliki) örtülü olarak gerçekleştirilmekte, yani temlikin borçluya bildirilmesinden vazgeçilmektedir. Factor, örtülü factoring de yeni alacaklı olarak belirmediği için, ne borçluya kendi adına ihtarda bulunabilir, ne de alacağı bizzat tahsil edebilir factoring şirketi, ancak müşteri üzerinden, yani dolaylı olarak ihtarda bulunabilir. Bununla beraber, müşteri kendisine yapılan tüm ödemeleri, derhal factoring şirketine havale etmekle yükümlüdür (Toroslu, 1999: 32).

Rücu Etme Esasına Dayanan Factoring: Bu tür factoring satıcıya, satış kayıtları yönetimi, tahsil hizmeti ve finansman sağlamakta, fakat alacağın ödenmemesi riskine karşı güvence vermemektedir.

Fatura İskontosu veya Sırdaş Factoring: Ticaret kredi (satış kredisi) taleplerini karşılamak için finansmana ihtiyacı olan, fakat idari hizmete veya riske karşı korunmaya ihtiyacı bulunmayan satıcılar için factorlerin yoğun olarak verdikleri bir hizmettir.

Toptan Factoring: Çok miktarda küçük çaplı müşterisi bulunan bir satıcının bütün satışlarından oluşan cirosunun tümünü toptan esası ile factor'e devretmesinden ileri

gelmektedir.

Acenta Factoringi: Borcun ödenmeme riskine karşı koruma ile finansman sağlanan bu türde satıcı, kendi ismine benzer bir ismi olan ve factor'un sahip olduğu bir şirkete borçları temlik eder Bu şirket factor adına ve onun acentası olarak hareket eder, tahsilat takibini yapar.

Açıklanmayan (ihbarsız) Factoring: Borçların factor'ce satın alınması sırasında borçlulara ihbarın yapılmadığı, bu nedenle satıcının factor'un ajanı olarak tahsilat yaptığı bu türde factor borcun ödenmemesi riskine karşı kısmi koruma sağlar.

Bildirimsiz Factoring: Alıcıya ödeme bildiriminin yapılmadığı çalışma biçimidir Bu uygulamada satıcı, vadeli satışını nakde çevirmekte, alıcı riskini factore devretmekte ancak vade tarihinde tahsilat takibini kendisi yapmaktadır.

Toplu İskonto: İşletmenin o anda elinde bulunan kısa vadeli alacaklarının factor tarafından satın alınarak yalnızca finansman sağlanan çalışma biçimidir.

Uluslararası Factoring: Alıcı işletme, satıcı işletme ve factoring şirketi arasındaki factoring işleminin ayrı ülkelerde faaliyet göstermesi durumunda gerçekleştirilecek factoring'e denir. Uluslararası factoring ile yurtiçi factoring arasında satıcı işletmeler açısından fark yoktur ve alacakların tahsilatı, finansmanın sağlanması ve riskin yüklenilmesi için satıcı işletmenin muhatabı kendi ülkesindeki factor'dür. Fakat, factoring şirketi için yurtiçi factoring ile uluslar arası factoring arasında fark vardır Uluslararası factoring'de factoring şirketi, farklı ülkelerde bulunan alacakların tahsilatında ilgili yabancı ülkedeki muhabir factoring şirketi ile bağlantıya girmek durumunda kalacaktır Uluslararası factoring işlemleri, yurtiçi factoring işlemleriyle aynıdır (İstanbul Ticaret Odası, 1998: 45).

Yurtiçi Factoring: Alıcı işletme, satıcı İşletme ve factoring şirketi arasındaki factoring işleminin aynı ülkede yapılmasına denir. Yurtiçi factoring'de factoring şirketi, satıcı işletme ve işletme olmak üzere üç taraf vardır.

Factoring'in avantajları şunlardır (Küçükkocaoğlu, 2010):

- Vadeli alacaklarını faktor'a temlik ederek nakde dönüştüren işletmeler, sürekli ve kesintisiz nakit akışı ile kendilerine hızlı ve kontrollü büyüme potansiyeli sağlamış olurlar

- Vadeli alacaklarının nakde dönüşmesi ile işletmeler, hammaddeyi peşin ödeyerek alabilir ve önemli indirimler sağlayarak üretim maliyetlerini düşürürler Böylece işletmelere karlarını arttırma olanağı sağlanır

- Alıcı riskini faktor'a devreden işletmeler, yurtiçi ve yurtdışı pazarlarını genişletebilir

- Alıcılara vade tanıyabileceği için satıcının rekabet gücü artar.

- Açık hesap satışlar kolay ve güvenli hale gelir.

- Alacakların tahsilatı ve fon yaratma gibi konuları faktor'a devrederek nakit akışlarını belirleyen yöneticiler; ileriye dönük üretim, yatırım ve pazarlama gibi işletmenin gelişimi ile ilgili konulara daha fazla vakit ayırabilirler.

- İşletmelerin kısa vadeli ticari alacaklarının finansmanını sağlayan faktoring sistemi, banka kredisinden farklı olup, bilançonun sadece aktif bölümünde bir harekete neden olur. Alacaklar, stoklar ve ticari borçlar azalır, işletmenin yaratabildiği işletme sermayesi artar. Bilanço daha likit hale gelir ve işletmenin kredibilitesi artar.

- Faktor'dan ticari alacaklara karşılık kullanılan ön ödeme, satıcının ihtiyacı ve talebi üzerine verildiği için, işletmelerin dış kaynak kullanma ihtiyacı azalır ve faiz giderlerini düşürebilir.

- Faktoring ile sağlanan finansmanın maliyeti, ticari kredilere (vade farkı) göre daha ucuz olduğundan, vadeli satışlardan ilave kazançlar sağlanabilir.

- Periyodik olarak yapılan güvenilir istihbarat sonuçlarına göre satışlarını ödeme gücü olan alıcılara yapan işletme yöneticileri, geleceğe dönük en önemli yatırımları olan alıcılarının mali durumundan güncel olarak bilgi sahibi olurlar. İhracat faktoring işlemlerinde, satıcıya bütün ödemeler fatura üzerindeki döviz cinsinden ödendiğinden, satıcı için kur farkı gideri oluşmamaktadır.

- İhracatta faktor'un verdiği ön ödeme döviz olacağından, kambiyo dosyası hemen kapatılabilir ve KDV başvurusu hemen yapılabilir.

- Faktoring sisteminde alımlarını mal mukabili olarak gerçekleştiren yurtdışındaki alıcılar akreditif açmaktan kurtulur, ödemeyi kendi ülkesindeki 'Muhabir Faktor'a' yaparak zamandan ve paradan tasarruf eder, alım gücü artar.

Yukarıda belirtilen avantajlardan yararlanmak isteyen kişi ya da kurumların, gerek devlet teşvikinin olması gerekse alıcısı tarafından ödeme kolaylığı olması sistemi popüler hale getirmiştir. Büyük yatırımcılar da karlı bir sektör olduğunu gördükleri için bu alana ağırlık verdikleri görülmektedir. BDDK verilerine göre Türkiye'de faaliyet gösteren 69 adet factoring şirketi faaliyet göstermektedir. Tablo 2'de Türkiye'de faaliyet gösteren factoring şirketleri yer almaktadır.

Tablo 2. 2012 Yılında Türkiye'de Faaliyet Gösteren Factoring Şirketleri

Factoring Şirket Adı	Factoring Şirket Adı	Factoring Şirket Adı
Abc Factoring A. Ş. (bitişik olur. diğerlerini de buna göre düzelt)	Devir Factoring A Ş	Merkez Factoring A Ş
Acar Factoring A Ş	Doğa Factoring A Ş	Mert Finans Factoring Hizmetleri A.Ş
Acl Factoring A Ş	Doğan Factoring A Ş	Met-Ay Factoring A Ş
Ak Factoring A Ş	Eko Factoring A Ş	Mng Factoring A Ş
Akdeniz Factoring A Ş	Ekspo Factoring A Ş	Optima Factoring A Ş
Akın Factoring A Ş	Eren Factoring A Ş	Pamuk Factoring A Ş
Anadolu Factoring A. Ş	Erişim Factoring A Ş	Parafinans Factoring A Ş
Analiz Factoring A Ş	Fiba Factoring A Ş	Prime Factoring Hizmetleri A Ş
Arena Factoring A Ş	Finans Factoring A Ş	Sardes Factoring A Ş
Atak Factoring A Ş	Garanti Factoring A Ş	Strateji Factoring A Ş
Atılım Factoring A Ş	Global Factoring Hizmetleri A Ş	Sümer Factoring A Ş
Başer Factoring A Ş	Gsd Factoring A Ş	Şeker Factoring A Ş
Bayramoğlu Factoring A Ş	Halk Factoring A Ş	Şirinoğlu Factoring A Ş
Berg Factoring A Ş	Huzur Factoring A Ş	Tam Factoring A Ş
C Factoring A Ş	Ing Factoring A Ş	Teb Factoring A Ş
Creditwest Factoring A Ş	İstanbul Factoring A.Ş.	Tuna Factoring A Ş
Çağdaş Factoring A Ş	İş Factoring A Ş	Ulusal Factoring A Ş
Çözüm Factoring A Ş	Kapital Factoring A Ş	Vakıf Factoring A Ş
Delage Landen Factoring A Ş	Kent Factoring A Ş	Vdf Factoring A Ş
Değer Factoring A Ş	Kredi Alta Factoring A Ş	Yapı Kredi Factoring A Ş
Demir Factoring A Ş	Kredi Finans Factoring Hizmetleri A Ş	Yaşar Factoring A Ş
Deniz Factoring A Ş	Lider Factoring A Ş	Yeditepe Factoring A Ş
Destek Factoring A Ş	Makro Factoring A Ş	Zorlu Factoring A Ş

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (2012). Finansal piyasalar raporu.

Türkiye'de BDDK'dan alınan bilgilere göre 69 adet Faktoring şirketi faaliyet göstermekte olup, aktif olarak görev almaktadır. Avantajlardan yararlanmak isteyen kişi ya da kurumların, devlet teşvikinin olması ve alıcısına ödeme kolaylığı olması sistemin daha aktif olarak kullanılması ve popülerliğinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Yüksek düzeyde sermayesi olan yatırımcılar da karlı bir sektör olduğunu gördükleri için bu alana ağırlık vermektedirler.

2.2.7. Leasing (Kiralama) Şirketleri

Yatırım yapmak isteyen işletmelerce kullanılan bir diğer yöntem de leasingtir. Finansal kiralama veya leasing, işletmelerin kuruluş veya büyüme dönemine geçtiklerinde, yatırımlarını gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları orta vadeli finansman yöntemlerinden birisidir. Türkiye'de uygulandığı şekliyle Leasing'in kelime anlamı "Finansal Kiralama" dır.

Leasing, bir malın yatırımcı tarafından satın alınması yerine, bir leasing şirketi tarafından alınıp, yatırımcıya belirli bir dönem kiralanmasıdır. Belirlenen kira planı çerçevesinde yatırımcının leasing firmasına kiralalarını taksitler halinde ödemesidir. Günümüzün sürekli gelişen teknolojisi, pazarda her geçen gün artan rekabet, yatırımların finansman modeli seçimine çok büyük önem kazandırmıştır. Firmaların gelişmeleri ve karlılıkları ancak yatırımlarında doğru finansman seçimi ve yönetimlerindeki verimliliğin artırılması ile mümkün olabilmektedir. Tüm dünyada yatırımların orta vadeli finansmanında yaygın olarak kullanılan leasing, kuruluşların her geçen gün artan işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamada büyük avantajlar sağlamaktadır (Ziraat Leasing, 2016).

Leasing, mülkiyetin içerdiği kullanma ve yararlanma haklarının ekonomik olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımına göre, finansal kiralama belirli bir süre için kiralayan (leasing firması) ile kiracı arasında düzenlenen ve satıcıdan/üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın mülkiyetini kiralayanda, kullanma hakkını ise kiracıda bırakan bir sözleşmedir. Kiracı gereksinim duyduğu makine, ekipman veya diğer malları kendi olanakları ile satın almak yerine, leasing şirketine satın aldirarak, bu mallara ilişkin finansman sağlamış olur. Kiralanan malın kullanma hakkı belirli bir kira karşılığında, belirli bir süre için kiracıya bırakılmaktadır (Ziraat Leasing, 2016).

Türkiye'de finansal kiralamaya ilişkin ilk düzenlemeler, 70 sayılı bankalar hakkında kanun hükmünde kararnamenin 90 Maddesine istinaden çıkarılan 16/12/1983 tarih ve 83/7506 sayılı bakanlar kurulu kararında yapılmış ve "Yatırımlara ilişkin ekipmanların temin edilip, firmalara taksitle satılması veya kiraya verilmesinden" bahsedilmiştir. Böylece mevzuatımızda açık olmasa bile ilk kez "Leasing'e" değinilmiştir. Gerçek anlamda ise leasing'in hukuki altyapısı 28/06/1985 yılında çıkan bir 3226 sayılı kanun ile oluşturulmuş ve ilk leasing şirketi 1986 yılında kurulmuştur (Ziraat Leasing, 2016).

Türkiye'de 1986'dan bu yana Leasing'in yatırımlardan aldığı pay giderek artmaktadır. Ancak diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Leasing'in Türkiye ekonomisindeki payının yeterli olduğu söylenemez. Toplam sabit sermaye yatırımları içinde Leasing'in payı gelişmiş sanayi ülkelerinde %30 civarındayken, bu oran Türkiye'de %10'un altında kalmaktadır. Türkiye'de Leasing'in henüz değerlendirilmemiş büyük bir gelişme potansiyeli bulunmaktadır. İlk Türk finansal kiralama şirketi, 1986 yılında faaliyete geçen iktisat leasing'tir (milliyet.com,2013). Türkiye'de 16/10/2015 itibariyle 29 adet Finansal kiralama şirketleri aktif olarak görev almaktadır. Finansal Kiralama şirket unvanları Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'de 2015 yılı itibariyle faaliyet gösteren Leasing

A&T Finansal Kiralama A.Ş.	Harman Finansal Kiralama A.Ş.
Ak Finansal Kiralama A.Ş.	Ing Finansal Kiralama A.Ş.
Alternatif Finansal Kiralama A.Ş.	İş Finansal Kiralama A.Ş.
Anadolu Finansal Kiralama A.Ş.	Kaynak Finansal Kiralama A.Ş.
Arı Finansal Kiralama A.Ş.	Mercedes-Benz Finansal Kiralama Türk A.Ş.
Bilmar Finansal Kiralama A.Ş.	Pamuk Finansal Kiralama A.Ş.
Bnp Paribas Finansal Kiralama A.Ş.	Siemens Finansal Kiralama A.Ş.
Burgan Finansal Kiralama A.Ş.	Smart Finansal Kiralama A.Ş.
De Lage Landen Finansal Kiralama A.Ş.	Şeker Finansal Kiralama A.Ş.
Deniz Finansal Kiralama A.Ş.	Vakıf Finansal Kiralama A.Ş.
Enka Finansal Kiralama A.Ş.	Vfs Finansal Kiralama A.Ş.
Finans Finansal Kiralama A.Ş.	Yapı Kredi Finansal Kiralama A.O.
Garanti Finansal Kiralama A.Ş.	Yatırım Finansal Kiralama A.Ş.
Haliç Finansal Kiralama A.Ş.	Ziraat Finansal Kiralama A.Ş.
Halk Finansal Kiralama A.Ş.	

Kaynak: Garanti Leasing, 2016.

2.3. Finansal Araçlar

Finansal araçlar, gelecekte sağlanacak nakit akımı üzerinde hak sahipliği yaratan araçlardır Finansal araçların temel fonksiyonları, fonların tasarruf sahiplerinden fon ihtiyacı olanlara akışını sağlamak ve riski taraflar arasında paylaşmaktır Finansal araçların değerleri, finansal araçlardan gelecekte sağlanacak nakit akışlarıyla, bu nakit akışlarının gerçekleşme ihtimaline bağlı olarak oluşur. Beklenen nakit akışlarının gerçekleşme olasılığı düştükçe, diğer ifadeyle risk arttıkça finansal varlığın değeri düşecektir. Tersine beklenen nakit akışlarının gerçekleşme olasılığı arttıkça (risk düştükçe) finansal varlığın değeri artacaktır. Finansal araçların değeri, finansal varlıkların taşıdığı özelliklere bağlıdır. Bu nedenle finansal varlıkların özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bunlar: (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2005):

Paraya çevrilebilirlik: Bir kısım finansal araçlar para gibi kullanılabilir ya da paraya kolayca dönüştürülebilir. Merkez bankasının çıkardığı banknotlar yanında bankalarda açılan çek hesapları ihtiyaç anında kolaylıkla paraya çevrilebilir.

Bölünebilirlik: Bir finansal varlığın en az hangi miktarlarda paraya çevrilebileceğini gösterir. Yatırımcılar açısından finansal araçlar ne kadar bölünebilirse o kadar fazla tercih edilir.

Geri dönülebilirlik: Bir finansal varlığın alındıktan sonra tekrar satılması durumunda paraya çevrilebilme maliyetiyle ilgilidir. Bu maliyet ne kadar düşük ise finansal varlığın geri dönülebilirliği o kadar yüksek olmaktadır.

Getiri: Bir finansal varlığın getirisi, o araçtan belirli bir zaman diliminde sağlanacak nakit girişleriyle ölçülür. Bir tahvilin getirisi faiz olurken, hisse senedinin getirisi kâr payı ve hisse senedinin satılması halinde sağlanacak sermaye kazancı ya da kaybı olacaktır.

Vade: Finansal varlığın vadesi, bu finansal varlığın ihraç edildiği tarih ile son ödemenin yapılacağı tarih ya da yatırımcının o finansal varlığı paraya dönüştürmeyi düşündüğü tarih arasında kalan süredir.

Riskin tahmin edilebilirliği: Finansal varlığın riski, getirisindeki ölçülebilir belirsizlik olarak tanımlanabilir. Risk, finansal varlıkların fiyatını belirleyen en önemli faktördür. Teorik olarak devlet tahvillerinin ve hazine bonolarının riski sıfır olarak kabul edilir. Çünkü, devletin para basma gücü olduğundan, vadesi gelen faiz ve ana paranın geri ödenmemesi gibi bir durum söz konusu olmayacaktır. Devlet tahvili ve hazine bonusu dışında özel kişi ve kurumlara ait finansal varlıklar, az ya da çok risk taşıyacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FAİZSİZ BANKACILIĞIN DOĞUŞUNU SAĞLAYAN SEBEPLER

3.1. Dini Sebepler

Faiz belli bir zaman ile verilen para karşılığında ortaya çıkan, aylık-yıllık anaparaya ek olarak elde edilen fazla kazançlardır (Demir, 1986:236). Faiz'in İslam öncesine ait, borç isteyene ödünçü (lender) tarafından ödünç verilen paranın veya malın ikiye ya da üçe katlanması şeklinde cereyan eden ticari bir uygulama olduğu görülmektedir (Gül, 2003:454).

Bütün âlimlerin özellikle belirttiği gibi içki yasağı veya zekât mükellefiyeti konularındaki hükümler gibi faizin yasak olması konusunda tedricen vaaz edilmiştir. Faiz konusunda nail olan, İnsanlara malları artsın diye verdiğiniz riba Allah ininde artmaz; fakat Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz sadaka böyle değildir. İşte onlar sevaplarını kat kat arttıranlardır ayetinin 610 yılında inen Mekki bir surede bulunması İslam dininin böylesi bir ekonomik haksızlığın karşısında ilk zamandan beri durduğunun göstergesidir. Ellerinde ekonomik açıdan güçlü bir sistem bulunduran kapitalistler toplumun ahlaki, dini vb. yönlerden çöküntülerine sebep olup kendi yaptıklarını haklı göstermeye ve kendi çıkarlarını koruyup sömürü sistemini işletmeye devam etmek istemektedirler. En başından beri bütün konularda şiddetle uyarılarda bulunan İslam dini riba gibi sosyal bir çöküntü sistemine de göz yummamıştır. Yukarıda konunun ilk başlarında yazdığımız ayet riba yasağının ilk adımları olmuştur (Kallek, 1992:41-43). İslam dini faizin önüne geçerek kapitalistlere büyüme imkânı sağlamadığı gibi elde edilen servetin yani milli gelirinde hak ve adalet sınırları içerisinde dağılmasını sağlamaktadır. Faiz, yapı olarak fakirlerin giderek daha fakirleştiği zenginlerin ise zenginliklerine zenginlik kattığı bir sistemdir (Akyüz, 1994:20). Yapılan işlemlerin faiz kavramıyla ilişkilendirilip ilişkilendirilemeyeceğinin belirlenmesi için iki önemli kıstas vardır:

- i. Yapılan işlemler sonucunda katma bir değer ortaya çıkıp çıkmaması
- ii. Ortaya çıkan değer olayın tarafları arasında paylaşımı açısından bir eşitlik durumunun olup olmamasıdır.

Mal kavramı kendisi bir değer ifade eder. Fakat para için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Üretim kavramını dışta tutarsak, mübadeleye dayalı bir değer üreten bütün işlemler malın ya mekân, ya zaman ya da el değiştirmesi gibi durumlara dayanmaktadır. Bütün bunlar; malın hâlihazırda var olan değerine katkı sağlayabilmektedir. İşte bu katkı pozitif yönde ve değer arttırma eğiliminde olursa; buna kâr, değer azalma eğiliminde olursa; buna da zarar denilmektedir. Para kavramının ise öz bir değeri mevcut değildir. Para malın temsilcisi

konumundadır. Paranın değeri varsayılan bir değerdir. Bunun sonucunda ise şöyle bir durum söylenebilir: mal kavramıyla ilgili olmayan para işlemlerinin değer üretmesi mümkün değildir. Sonuç olarak; peşin ve piyasa değeri üzerinden gerçekleştirilmeyen bütün para işlemleri sadece taraflar arası para aktarımına yani faize neden olmaktadır (Özsoy, 2012:5).

Yukarıda da açık olarak belirtildiği gibi faiz kavramı en başından beri İslam dininde yasaklanmış bir kavramdır.

3.2. Sosyal Sebepler

İslam bankacılığının ortaya çıkmasına ekonomik-dini nedenlerle birlikte sosyal nedenlerde zemin hazırlamıştır. Toplum yapısını oluşturan etmen bireylerdir. Toplum içindeki bireylerin sosyal yapıları yani sahip olunan imkânlar, yaşayış kaliteleri vb. gibi durumları olmadığı için toplumda farklı ekonomik güçlere sahip sınıflar oluşmuştur. Toplum içindeki birlik-beraberlik, huzur-barış gibi ortamların sağlanması ve farklı ekonomik güce sahip insanların toplumda iyi ilişkiler kurabilmesi için sınıflar arası gelir farkı uçurumunun kapatılması temel amaç olmalıdır. İşte bu gelir farkı uçurumunun kapatılması noktasında faizsiz bankacılık sistemi sermaye yapısını reel ekonomi çerçevesinde değerlendirilip bunun sonucunda çalışma alanları yaratıp üretim faktörlerini harekete geçirmektedir. Böylelikle faizsiz sistem sosyal barış ve toplumsal bütünlük gibi faktörlerin sağlanmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Faizsiz bankacılık yapısıyla birlikte ekonomik yapıda farklı gelir yapısına sahip sosyal tabakalar arasındaki eşitsizliğin azaltılması sağlanmakta ve faiz gelirinin ortaya çıkarttığı sebepsiz fazlalık ve emek ortaya koyarak çalışanların aleyhinde gelişecek sosyal adaletsizliğin önüne geçmektedir (Eskici,2007:13).

3.3. Katılım Bankaları Kavramı

Katılım bankacılığı, İslami finans sistemi içerisinde yer alan ve faizsiz bankacılık yapan bir yapıyı ifade eder. İslami finans, her türlü finansal faaliyet ve işlemlerin İslami kurallar çerçevesinde uygulandığı sistemdir. İslam dinine göre faizin haram kabul edilmesi nedeniyle, İslami finans modern finans anlayışına alternatif olarak kabul edilmiştir (Serpam, 2013). Bu finansal yapı içinde faaliyet gösteren bankalar "katılım bankası", "İslami banka", "kâr-zarar ortaklığı bankası" ya da "faizsiz banka" şeklinde isimlendirilmesine rağmen, bu bankaların klasik bankalardan işlevsel olarak pek fazla farkı yoktur. Ama tasarrufları toplamak ve bu tasarrufları yatırıma aktarmak işlevini farklı modellerle yerine getirirler (Yanpar, 2014: 125).

Katılım bankalarının varlık nedeni ve altın kuralı "faizsizlik prensibi" dir. Faizsizlik prensibinin özü de;

1. Fon toplarken kâr ve zarara katılma esasına göre fon kabul etmek ve müşteriye "sabit bir getiri" taahhüt etmemek,

2. Fon kullanırken nakit kredi vermeyip, müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcıdan peşin alıp, kendisine vadeli satmak veya iş sahibiyle proje bazında ortaklık oluşturmaktır (Albaraka, 2015: 9).

Katılım bankacılığını, tasarruflarını kullandırmaları karşılığında faiz almak istemediği için tasarruflarını bankalara yatırmayıp altın, döviz, bina, arsa şeklinde değerlendiren tasarruf sahiplerinin, tasarruflarının üretim sürecine sokulması amacıyla kurulan ve kar - zarar ortaklığı anlayışıyla faaliyette bulunan kurumlar (Takan, 2001: 16) şeklinde tanımlamak da mümkündür.

Türkiye'de anonim şirket statüsünde faaliyette bulunan söz konusu bu kuruluşların uyguladıkları modelde; bankacılık, ticari ortaklık (kâra ve zarara ortaklık), sigorta, takas (barter), finansal kiralama, faktoring ve benzeri finansman yöntemleri bir arada ve aynı çatı altında toplanmaktadır. Katılım bankalarının hayata geçirdiği bu model, kendine özgü bir model olarak kabul edilmektedir.

Özetle; katılım bankaları; alternatif finansman yöntemi hizmetleri sunan, finansal sektörde faaliyette bulunan, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmetleri sunan kuruluşlardır. Bu kurumlar; bankacılık hizmetleri yapmanın yanı sıra, tasarruf sahiplerinden cari hesap ve kar/zarar ortaklığı hesapları yoluyla topladıkları fonları, faizsiz finansman prensiplerine göre, reel sektöre aktararak, oluşan kar veya zararı, tasarruf sahipleriyle paylaşmaktadırlar (Tunç, 2000: 13). Bir başka ifadeyle, bu tür bankacılık faaliyetinde bulunun ve günümüzde katılım bankaları olarak ifade edilen bankalar, faizle ilgili olmayan hemen hemen tüm bankacılık hizmetlerini farklı usullerle yapan kurumlardır.

3.4. Katılım Bankalarının Gelişimi

İslam bankacılığının izlerine İslam tarihinin ilk 1000 yıllık kesiminde rastlanmamaktadır. Ayrıca bu süreçte görünüşte faizsiz işleyen mali mekanizma bile yabancıların ve azınlıkların eline terk edilmiş bir durumda bulunmaktadır (Akın, 1986: 113). Bununla birlikte bankacılık hizmetlerinin rağbet gördüğü ilk dönem Abbasiler dönemi olmuştur. Ancak modern anlamda İslam bankacılığının tarihçesi oldukça yenidir. İslam bankacılığının fikir ve uygulama planına çıkması son 40-50 yılda başlamıştır. İslam

iktisatçıları konuya eğilmişler ve İslam bankacılığının temelleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Karapınar, 2003: 13).

Katılım bankaları, 1960'lı yıllardan itibaren dünya mali gündeminde tartışılan bir konudur. Türkiye'deki ilk uygulaması ise, 1975 yılında başlatılmıştır. Sayıları hızla artan faizsiz bankalar, iştirakleri ve şubeleri ile halen 60'tan fazla ülkede faaliyet göstermektedir. Ayrıca bünyelerinde faizsiz çalışan birimler kuran bankalar ve kurumlar da vardır.

3.4.1. Katılım Bankalarının Dünya'daki Gelişimi

Dünyada yapılan faizsiz ekonomi ve finansı tartışmaları ile birlikte ilk faizsiz bankalar 1950'lerde kurulmuştur. 1970'lerde faizsiz bankacılık uluslararası alanda kabul görmeye başlamış, İslam Kalkınma Bankası (IDB) kurulmuş ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Kuveyt, Bahreyn, Mısır, Suudi Arabistan, Sudan'da bankalar açılmaya başlanmıştır. 1980'lerde de Malezya, Bangladeş gibi ülkelerde açılan faizsiz banka sayısı artmış ve Türkiye ile İran da faizsiz bankacılık sistemine dâhil olmuştur. 2014 yılsonu itibariyle faizsiz bankacılık aktif büyüklük hacminde ülkelerin payları İran %29, Suudi Arabistan %24, Malezya %15, BAE %10 civarındadır. Türkiye'nin payı ise %6 civarındadır (TKBB, 2015).

Ülkelerdeki faizsiz banka sayısı şöyledir: Malezya 38, Endonezya 33, Bahreyn 32, İran 31, Bangladeş 22, BAE 22, Suudi Arabistan 16, Kuveyt 9, Katar 8 ve Türkiye 4 faizsiz banka ile sektörde yerini almıştır.

Dünyada faizsiz finans sistemi hızla büyümesini sürdürmektedir. 2014 yılı itibariyle, 1.000'e yakın sayıda şirketin faaliyet gösterdiği global faizsiz finans sisteminin toplam büyüklüğü 1,8 trilyon ABD doları mertebesinde olduğu ve çift haneli bir büyüme hızı ile kısa vadede 3 trilyon ABD dolarlık bir hacme ulaşacağı hesaplanmaktadır. Diğer taraftan, küresel ticari bankacılık aktif büyüklüğünden %1'e yakın pay alan global faizsiz bankacılığın, payını önümüzdeki dönemde %3'ün üzerine çıkarması beklenmektedir. Faizsiz finans sisteminin reel ticarete dayanması ve risk paylaşımını esas alması sistemi güçlü kılmakta, krizler karşısında dayanıklılığını artırmaktadır. Zira 2008 küresel finans krizi sonrasında, faizsiz bankacılığın geleneksel bankacılığa oranla çok daha az etkilendiği gözlemlenmiştir. Sistemin faizsizliği esas alması ve reel bir varlığa dayalı olarak yapılması aynı zamanda kendi gücünü oluşturmaktadır. Türkiye'nin de dâhil olduğu 6 ülkenin (Türkiye, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Malezya ve Endonezya) faizsiz bankacılık aktifleri 2014 yılı itibariyle global faizsiz bankacılık toplam aktif büyüklüğünün %82'sini temsil etmektedir (TKBB, 2014).

3.4.2. Katılım Bankalarının Türkiye'deki Gelişimi

Türkiye'de faizsiz sistemi esas alan kurumların temeli 1975'li yıllara kadar uzanmaktadır. 11.11.1975 yılında kurulmuş olan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (DESİYAB) bu alandaki ilk uygulama olmuştur. Bankanın temel amacı, halk girişimlerinin ve yurt dışında çalışan işçilerimizin birikimlerini ekonomik bir güç halinde birleştirerek, karlılık ve verimlilik anlayışı içinde değerlendirmek, kalkınma planlarının temel ilkelerine uygun ve yurt düzeyine yayılmış girişimlere, özellikle sanayi kesimlerindeki yatırımlara yönelmektir (Aksoy, 1987: 96). Amacı sanayi sektörüne ortaklık şeklinde fon sağlamak olan bankanın, faizli ve faizsiz çalışması konusunda karar yetkisi yönetim kuruluna bırakılmıştı. Banka 1975-1978 yılları arasında faizsiz çalışmış ancak 1978 yılından sonra yönetim kurulu kararıyla faizli baza çevrilmiş ve klasik bankalardan hiçbir farkı kalmayarak, kuruluş amaç ve özelliğini büyük ölçüde kaybetmiştir (Karapınar, 2003: 14).

Bu ilk başarısız girişimden sonra Türkiye serbest ekonomiyi benimsemeye başlamış ve dışa açık bir politika izlemiştir. 1983 tarihinde Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) temeli atılmıştır. Ayrıca İslam kalkınma bankasının kurucu üyelerinden olan Türkiye 1984'de payını arttırarak bu kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelmiştir.

Bu çalışmalar ile Türkiye'deki inançlarından dolayı tasarruflarını döviz, altın gibi alanlarda değerlendiren kişilerin tasarruflarının reel ekonomiye kazandırılması hedeflenmiştir. Ayrıca petrol üreticisi olan İslam ülkelerinde biriken Petro-Dolarların ülkeye girişini sağlamakta bu çalışmaların yapılmasındaki başlıca unsurlardan biridir.

ÖFK'larının hukuki statüsü 1985'te tamamlanmıştır. Bundan sonra 1999'da ve 2001'de bu hukuki statüde bazı değişiklikler yapılmıştır. Son olarak 2005'te hazırlanan yasa tasarısının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu olarak 19 Ekim 2005 tarihinde kabul edilmesi suretiyle 1 Kasım 2005 tarihli 25983 sayılı resmi gazete yayınlanması hukuki düzenlemelere ilişkin son noktayı koymuştur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir (Özulucan, 2010: 15). Bu kanun ile Özel Finans Kurumlarının ismi "Katılım Bankası" olarak değiştirilmiştir. Katılım bankalarında her bir hesaptaki tasarrufun 50 000 TL'ye kadar olan kısmını güvenceye alan 'güvence fonu' katılım bankaları birliği bünyesinden TMSF'ye aktarılmıştır. Ayrıca faaliyetlerine son verilen katılım bankaları TMSF'ye devredilecektir. Tasfiye sürecini de bu kurum yönetecektir.

"Banka" kavramını, 'mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları' olarak açıklayarak, kurumların vasfını net bir şekilde ortaya koyan Kanun'da, katılım bankaları, 'özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanılmak

esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubeleri' olarak tanımlanıyor (TKBB, 2005: 38).

5411 Sayılı Bankacılık Kanununa göre katılım bankaları;

- Bankalar Kanununa tabi olarak faaliyet göstermektedir.

- BDDK kontrol ve denetimindedir.

- Cari ve katılım hesapları TMSF güvencesindedir.

- Katılım Bankaları Birliği ile sektörel birliktelik sağlanmıştır.

- Sistemin çalışma prensipleri fon yatırımları için başlı başına bir güvencedir. Toplanan fonların tümü tabana yayılı risk mantığı ile yatırıma dönüşmektedir (Nacar, 2007: 16).

Türkiye'de 1985'te faaliyete geçen ilk katılım bankaları Albaraka Türk ve Faysal Finans olmuştur. 1989'da Kuveyt Türk, 1990'da da Anadolu Finans kurulmuştur. 1995'te sisteme giren İhlâs Finans sistemin özüne uygun düşmeyen uygulamalar nedeniyle 2001'de tasfiye edilmiştir. 1996'da Asya Finans kurulmuştur. Faysal Finans'ın el değiştirmesiyle Family Finans adını alan kurum Anadolu Finans ile birleşerek bugünkü Türkiye Finans haline gelmiştir. 2008 yılsonu itibarıyla Türkiye'de dört katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bunlar, Albaraka Türk Katılım Bankası, Asya Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türkiye Finans Katılım Bankasıdır. 2005 yılı sonuna kadar Özel Finans Kurumları adını taşıyan bu kurumlar 2006'dan bu yana katılım bankası adı altında faaliyetlerini sürdürmektedir (Özsöy, 2009: 22).

3.5. Katılım Bankalarının Temel Özellikleri

Katılım bankalarının temel özellikleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

3.5.1. Banka Niteliğine Sahip Olması

Katılım bankaları 2005 yılında çıkarılan 5411 sayılı kanunla bankacılık türlerinden biri haline gelmiştir. Banka türlerinden diğer ikisi ise Mevduat Bankaları ile Kalkınma ve Yatırım Bankalarıdır.

Katılım bankalarının kuruluşu ve faaliyete geçmesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun kararı ile gerçekleşmektedir. Bu kurumlar, daha kuruluş aşamasında ilgili kamu otoritelerinin ayrıntılı teknik ve idari incelemelerinden geçmektedir. Daha sonrada gerek bankacılık mevzuatına gerekse faizsiz bankacılık ilkelerine uygunluk yönünden sürekli olarak yerinde ve uzaktan denetim yoluyla denetimden geçmektedir.

3.5.2. Faizsiz Bankacılık Faaliyeti Yapması

İslam'a göre para bir mübadele vasıtası ve kıymet ölçüsüdür. Ancak para bizatihi ticaret metaı olarak kabul edilmez, kendi kendine artmaz ve gelir (faiz) getiremez. Piyasa şartlarının getirdiği elde olmayan dalgalanmalar dışında paranın değerinin değişmemesi ve herhangi bir ağırlık ölçüsü gibi onunda değerinin korunması gerekir (Uslu, 2005: 14). Para bir ölçüdür. Borç verilerek veya alım-satım yolu ile bir gelir elde edilmesi uygun görülmemiştir. Bunun yanında ticari ürünlerin alım-satımı üzerinden elde edilen gelir ise kar olarak adlandırılmıştır.

Katılım bankaları faizsiz işlem yapmak isteyen ihtiyaç sahipleri için faizsiz bankacılık esaslarına dayalı ve yeni finansal araçlar geliştirmekte ve ticari bankaların aksine faizi değil kar payı kavramını esas almaktadır.

3.5.3. Aracı Kurum Niteliğine Sahip Olması

Türkiye'de ve dünyada insanların bir kesimi dini inanışları sebebiyle faizle işlem yapmamakta ve bu insanların ellerindeki fonlar atıl kalmaktadır. Ayrıca bu insanlar bir iş yapmak için borç para ihtiyacını karşılayamamaktadır. Katılım bankaları, mali sektörde bir yenilik olarak klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur.

Katılım bankaları sanayici ve iş adamlarına alternatif finansman imkânı sağlar. Kar-zarara katılma esasına dayalı çalışan katılım bankaları bu sistemin ve sağlıklı fon kullandırma yöntemlerinin bir sonucu olarak ekonomide yaşanan mali ve ekonomik krizden daha az etkilenmektedirler (Akyüz, 2008: 25).

3.5.4. Güven Kurumu Niteliğine Sahip olması

Ticari bankalar mevduata faiz garantisi vermektedir. Katılım bankaları ise İsimlerindeki 'katılım' sözcüğünden de anlaşılacağı üzere kara ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık sistemi uygulamaktadırlar. Yani katılım bankalarının kar elde edeceğinin bir garantisi söz konusu olmamakla beraber yine de toplanan paranın verimli ve basiretli bir şekilde işletileceğine dair bir güven ve bundan doğan sorumluluklar vardır. Buda katılım bankalarına duyulan güveni göstermektedir. Türk bankacılık sisteminin tamamlayıcı bankalarından olan katılım bankaları da ticari bir güven kurumu olarak kabul edilmelidir (Tok, 2006: 27).

Ayrıca katılım bankalarının 5411 sayılı kanuna tabi olarak devlet güvencesinde olması ve kanunla yükümlülüklerin üstlenilmesi katılım bankalarını daha güvenilir bir hale getirmiştir.

Günümüzde ABD ve Avrupa'nın önde gelen bazı bankaları ve finansal kuruluşları, katılım bankalarının uyguladığı gerçek bir ihtiyaca cevap verdiğini görerek bu alanda faaliyet göstermek üzere kendi bünyelerinde özel birimler oluşturmuşlardır. Katılım bankaları reel sektöre birebir bağlı çalıştıkları için olumsuz şartlar olsa dahi sağlıklı ve güvenli banka özelliğini kaybetmemektedirler. 2008 yılında ortaya çıkan finansal kriz, kötü risk yönetiminden ve Amerika'nın bankalarının reel işlemden koparak türev ürünlerle 4-5 misli finansman balonuna yol açmalarından kaynaklanmıştır. Belirtilen özellikleri nedeniyle bu krizden etkilenmeyen katılım bankaları bütün dünyanın ilgi odağı haline gelmiştir.

3.6. Türkiye’de Katılım Bankaları

3.6.1. Katılım Bankalarının Kuruluş Nedenleri

Türkiye’de ve dünyada halkın bir kesimi, faiz gelirinden uzak durmaktadır. Bu nedenle klasik bankalara gitmeyen fonlar atıl kalmaktadır. Bu durum hem genel ekonomi açısından, hem de tasarruf sahibi açısından bir kayıptır. Katılım Bankaları, mali sektörde bir yenilik olarak, klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur. Ayrıca orta ve uzun vadede yatırımların finanse edilmesi yoluyla kalkınmaya katkı sağlarlar. Kuruluş aşamasında, dalında uzman kişilerin oluşturduğu heyetlerin görüşleri doğrultusunda ve dünyadaki uygulamalardan örnek alınarak Katılım Bankalarının topladığı fonları değerlendirmek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemlerle elde edilen kazancın ticari kazanç niteliğinde olduğu ve faizden esaslı olarak farklılık gösterdiği konusunda bir görüş birliği oluşmuştur.

3.6.2. Dış Faktörler

Petrol fiyatlarında meydana gelen artışlardan ötürü gelirleri artan Ortadoğu ülkelerinin, bu gelir artışını yatırıma dönüştürememeleri sonucunda, bu fon fazlasını değerlendirmek için giriştikleri arayışta faizden uzak durmaları, faizsiz bankacılığın Türkiye’de kurulmasına etken olan dış faktörleri oluşturmuştur.

"1970’li yılların başında OPEC ülkelerinin ortaklaşa uyguladıkları bir strateji sonrasında petrol fiyatlarındaki devamlı ve hızlı artışlar Ortadoğu’daki petrol zengini İslâm ülkelerinin daha da zenginleşmesine ve gelirlerinin aşırı miktarda artmasına neden

olmuştur"(Özsoy,1999:100).

Hızla artan gelirlerini yatırıma dönüştürmek isteyen İslâm ülkeleri, teknik altyapıya yeterli ölçüde sahip olmadıklarından, elde ettikleri gelirin tamamını ülke içinde yatırıma dönüştürememişlerdir. Yatırıma dönüşmeyen fonların büyük kısmı uluslararası banka sistemine akmıştır. Ancak İslâm ülkelerinin faize bakış açısı olumsuz olduğundan, faizsiz bankacılık enstrümanlarını bünyesinde barındıran kurumlar ortaya çıkmıştır. Türkiye de bu fonları kendisine çekebilmek için doğal olarak bu kurumların açılmasını desteklemiştir.

2006 yılında Türkiye'nin yerli ve köklü sanayi kuruluşları için gerek hammadde ihtiyacı, gerekse kaynak ihtiyacının karşılanması anlamında Körfez'den elde ettiğimiz tutar yaklaşık 200 milyon ABD Doları'dır (Uyan,2006:1).

Petrol fiyatlarındaki artış petrol ithalatçısı olan Türkiye gibi ülkeleri eşzamanlı olumsuz yönde etkilemiş ve bu ülkelerin başka alanlara aktarabilecekleri fonların azalmasına neden olmuştur. Bu sürecin sonunda petrol üreticisi ülkeleri yeni yatırım alanları aramaya sevk ederken, petrol tüketen ülkeleri ise söz konusu fonları ülkelerine çekme konusunda çalışmalar yapmaya yöneltmiştir (Günel,1997:2).

Bu kurumların kuruluş aşamasında körfez sermayesinin ülke içine çekilmesi amacı ön planda iken, günümüzde ülke içindeki atıl fonların (faizden uzak tutulan) ekonomiye dahil edilmesi amacı öne çıkmaktadır.

3.6.3. İç Faktörler

Türkiye'de inançları doğrultusunda faizden uzak kalmaya çalışan bir kesim bulunmaktadır. Faiz hassasiyetinden dolayı bu kesim bankaya para yatırmamakta veya kredi almamaktadır. Faizden uzak durmanın bir diğer sebebi de kredi temin ederken ortaya çıkan külfettir. Muhafazakar kesimin yurt içinde veya yurt dışında döviz, altın veya gayrimenkul şeklinde tutarak üretim sürecine girmeyen tasarruflarını, üretim sürecine çekme imkanı sağlanması gerekmektedir. Bunun sonucunda üretime ek kaynak sağlanacak ve dolayısı ile üretim artacaktır. Bunu sağlamak ancak muhafazakar kesimin inançlarına ters düşmeyen bir bankacılık sistemi kurmakla mümkün olmaktadır (Aypek, 1988:94-95).

"Yatırımcıların faiz nedeniyle konvansiyonel bankalardan kredi sağlayamamalarının sebeplerini iki maddede özetleyebiliriz.

1. Kredi temin şartlarının ağırlaştırılması ve kredi maliyetinin yüksekliği
2. İslâmi kurallar gereği faizin yasaklanmış olması" (İskender,1995:39).

Klasik bankalara gitmeyen fonları ekonomiye kazandırmak ve tasarruf sahiplerinin

fonlarını güvenle saklamalarına, değerlendirmelerine yardımcı olmak için özel finans kurumları kurulmuştur. Manevi inançlar sebebiyle tasarruf kurumlarına akmayıp yurt içinde ve dışında döviz, altın, gayrimenkul şeklinde bulunan ve hatta yığın şeklinde saklanan tasarrufların üretim sürecine sokulma imkânı doğmuştur.

3.7. Katılım Bankalarının Faaliyetleri

Faizsiz bankalar, çeşitli bankacılık fonksiyonlarını faizsiz biçimde yerine getirmeye çalışan bankalardır. Faizsiz bankalar, fon toplama ve tahsisini ortaklık bazında yerine getiren kuruluşlardır. Çalışma sistemleri ortaklık olduğu için de önceden miktarı belirli olan sabit faiz yerine, ancak faaliyet sonucu miktarı kesin olarak belli olabilen kâr ve zarardan pay alırlar ve ortaklarına dağıtırlar. Bu sistem, kazanç sağlayanların zararları da gerektiğinde yüklenmesi gerekir ilkesinden hareketle, işletmenin mali risklerine katılma kavramından yararlanmaktadır. Yapılan yatırımlar, hiçbir şekilde spekülatif olmamakla birlikte, bu husus, dikkatli bir yatırım politikası, risklerin dağıtımını ve tedbirli idare metotları ile sağlanmaktadır. Faizsiz bankaların fon toplama metodları şöyle sıralanabilir (Küçükkocaoğlu,2005: 7):

- Cari Hesap
- Katılım (Kâr- Zarar) Hesabı Ayrıca fon kullandırma yöntemleri ise;
- Mudaraba
- Müşaraka
- Murabaha
- İcara (Finansal Kiralama)
- Bireysel Finansman Desteği
- Mal Karşılığı Olan Bir Belgenin Alım Satımı
- Karzı-ı Hasen
- Diğer Hizmetler

5411 Sayılı Bankalar Kanununun 4. Maddesinde katılım bankalarının diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak şartıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebileceği belirtilmiştir:

- a. Katılım fonu kabulü,
- b. Nakdî, gayri nakdî her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- c. Nakdî ve kaydı ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılmasında dâhil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- d. Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,

- e. Saklama hizmetleri,
- f. Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- g. Efektif dâhil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- h) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- i) Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- j) Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
- k) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- l) Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- m) Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- n) Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- ö) Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- p) Faktöring ve forfaiting işlemler,
- r) Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- s) Finansal kiralama işlemleri,
- t) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- u) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetleridir.

Türkiye'de faaliyet gösteren Katılım Bankalarının faaliyetleri fon toplama ve fon kullandırma olarak iki başlık altında incelenecektir. Fon toplama faaliyetleri cari hesaplar ve katılım hesaplarıyla gerçekleşmektedir. Fon kullandırma yöntemlerinde ise Katılım Bankaları ticari bankalar gibi nakdi kredi vermedikleri için bunun yerine üretim desteği, kar-zarar ortaklığı, mal karşılığı vesaikin finansmanı, uluslararası piyasalarda mal alım satımı, leasing, factoring, teminat mektubu gibi gayri nakdi işlemleri yapmaktadırlar.

3.7.1. Cari Hesap

Katılım bankalarının Türk Lirası veya yabancı para cinsinden nama yazılı olarak "Özel Cari Hesap Cüzdanı" karşılığında açılan ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan, karşılığında hesap sahibine anaparanın dışında faiz, kar ve sair nam altında bir bedel ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplar şeklinde tanımlanabilir (BDDK, 2001:2).

Cari hesap sahipleri bu hesapları açtırarak elde ettiği fayda paralarının güvenli bir şekilde muhafazasını sağlamak ve katılım bankalarının sağladığı bankacılık hizmetlerinden yararlanmaktadır. Katılım bankaları ise bu şekilde sıfır maliyetli kaynak sağlamaktadırlar. Cari hesaba yatırılan paralar istenildiği anda kısmen veya tamamen geri alınma özelliği taşımaktadır. Katılım bankalarında fiilen ve devamlı olarak belirli bir miktarda cari hesap miktarı bulunmaktadır. Katılım bankaları bu bakiyeyi fon olarak kullanabilirler. Bu yüzden şahısların elinde bulunan küçük tasarruflar yatırıma yöneltilemezken, cari hesaplarda toplandığı zaman yatırımların veya ticaretin finansmanı özelliğine kavuşmaktadır. Bu hal ise ülke ekonomisinin yararınadır. Başka bir ifade ile cari hesaplar küçük tasarrufların değerlendirilmesine ve milli ekonominin yararına kullanılmasına imkan vermektedir. (Altaner, 2002:45).

Cari hesapların içeriğini şöyle özetleyebiliriz (Akgüç, 1987:151-152):

- İstenildiğinde bir kısım yada tamamını geri çekilebilen vadesiz hesaplardır,
- Türk Lirası türünden açılacakları gibi yabancı para türünden de açılabilirler,
- Faiz cari hesap sahiplerine, kar payı yada her ne nam altında olursa olsun herhangi bir bedel ödenmez,
- Cari hesaplar mevduat sigortası güvencesine sahip değildir. Fakat cari hesap alacakları yatırmış oldukları fonların tamamı için bu fonu kabul etmiş katılım bankasının yedek paraları ve sermaye ile cari hesap karşılığı aktifleri üzerinde ilk sırada imtiyazlı alacaklıdırlar. Katılım bankalarının cari hesaplara kabul edilebilen en fazla fon tutarının asıl kaynakları toplamının on katı ile sınırlandırılması ayrıca dolaylı bir güvence oluşturmaktadır.

3.7.2. Katılma Hesabı

Bu hesaplara yatırılan fonların kullanılması sonucunda oluşacak kâr veya zarara katılma sonucu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu

hesaplardır.

Katılma hesapları, bir ay, üç ay, altı ay, dokuz ay, bir yıl ve bir yıldan uzun vadeli olmak üzere beş vade grubu altında açılır. Özel finans kurumları tarafından açılan 1 yıl ve daha uzun vadeli katılma hesaplarına 1 ay, 3 ay, 6 ay ve yıllık kâr payı ödemesi yapılabilir. Özel finans kurumları tarafından asgari 5 yıl vadeli olmak kaydıyla sözleşme ile belirlenen aylık veya 3 aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkân veren *Birikimli Katılma Hesabı* açılabilir.

Yatırılan Paralar bir havuza alınır, bu havuzdaki paraların işletilmesi sonucunda elde edilen kâr müşteri ve banka arasında, önceden belirlenen nispette paylaşılır. Paylaşım oranı genelde %20 banka, %80 müşteri şeklindedir

Önceden herhangi bir getiri belirlenemez; alınacak kâr payı vade sonunda belli olur. Kâr ve zarara katılma prensibinin bir sonucu olarak hesap sahibine anaparanın geri ödenmesi dahi garanti edilmez; yani müşteri sonuca razı olmak durumundadır. Elde edilen kâr günlük bazda para cinsi ve vade grupları itibariyle katılım hesaplarına havuzdaki ağırlıkları nispetinde pay edilir; tatil günlerinde bir önceki gün kârının aynısı dağıtılır. Vade sonunda ise hesap sahibinin kâr payı ile birlikte eline geçen tutara birim hesap değeri adı verilir. Birim hesap değeri birim değeri ile hesap değerinin çarpımı sonucunda bulunur. Birim değeri hesabın açıldığı gün 100 kabul edilir. Hesap değeri, yatırılan tutarın birim değerine bölünmesi sonucunda bulunur.

Katılma hesabı, mevduat bankalarındaki vadeli mevduatın karşılığıdır. Fon sahipleri bu hesaba *yatırım amacıyla* fon yatırırlar ve karşılığında *kâr* beklerler. Yani hesap sahipleri yatırım hesabı sonucunda faiz değil kârdan hisse almaktadırlar.

Katılma hesabı 5411 Sayılı Bankacılık Kanununda, *Katılım Bankaları 'na yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır* şeklinde tanımlanmıştır.

Hesabın işleyişi ise kısaca şöyledir: Başta hesap sahibi ile banka arasında mudaraba sözleşmesi yapılmaktadır. Mukavelede bu hesabın tabi olacağı şartlar ile kâr ve zarara katılma oranı belirtilmektedir. Hesabın açılışında süre de belirtilir. Genelde 3 ay, 6 ay, 1 yıl veya daha fazla süreler için hesap açılmaktadır. Hesap sahibi kârın hak sahibi olmak için parasını süre bitimine kadar belirlenen hesapta tutmak zorundadır.

3.7.3. Özel Fon Havuzu

Özel Fon Havuzları üç aydan kısa vadeli olmamak kaydıyla, vade gruplarına bağlı kalmaksızın, önceden belirlenmiş projelerin finansmanı için ve sadece o işe tahsis edilmek üzere müstakil hesaplarda fon toplamak suretiyle özel fon havuzu oluşturulabilmeleri imkân dahilinde girmiş bulunuyor. Özel fon havuzlarında toplanan katılma hesapları, vadeleri itibariyle ve diğer hesaplardan bağımsız olarak ayrı hesaplarda işletiliyor.

Özel fon havuzu oluşturulması klasik mevduat vadelerinin dışında bir vade ile proje finansmanına olanak sağlaması açısından önemli bir gelişme. Burada önemli olan projenin kendisi. Katılımcılar, başlangıçta vadesi, getirisi, tutarı ve teminatları belirlenmiş olan bir projenin finansmanına katkı sağladıklarını biliyorlar.

Bunun haricinde son zamanlarda sıkça konuşulan bir faizsiz finansal enstrüman da “faizsiz bono”. Ekonomi geliştikçe somut varlıklardan kağıtlara geçiş söz konusudur. Dünyada örnekleri bulunan ve ciddi bir talebi olan faizsiz bononun veya gelir ortaklığı senedinin ya da diğer bir deyişle Sukuk İcara’ nın (varlığa dayalı tahvil) Türkiye’de de uygulanmasına yönelik, Hazine Müsteşarlığı ve ÖFK Birliği önderliğinde bir takım çalışmalar yapılıyor.

Kamunun borçlanma ihtiyacına karşılık olarak faizsiz bononun ihraç edilmesi, halihazırda Türkiye’de de potansiyel taleple bekleniyor. Ayrıca, kaynak bulmada devlete farklı bir olanak sunan Sukuk İcara; devletin elinde bulunan köprülerin, otoyolların, binaların, barajların vb. iktisadi varlıkların gelirlerine bağlı olarak işletilmesi düşünülen kağıtları temsil ediyor. Suku İcara sayesinde, bilhassa 11 Eylül olayından sonra ortada kalan Körfez odaklı büyük meblağlardaki kaynaklardan, Türkiye’nin de pay alabileceği belirtiliyor.

Sukuk İcaranın bir avantajı da, ikinci el piyasasının oluşması halinde ÖFK’lara kısa vadeli fon sağlayacak olmasıdır. Bu kağıtların alım-satımlarında ÖFK’lar aracılık yapabilir veya ÖFK’larca toplanan bir kısım fonlar kısa vadeli olarak bu kağıtlara yatırılabilir.

3.8. Fon Kullandırma Faaliyetleri

Katılım bankalarının ana ayırıcı özelliklerinden biri de fon kullandırma sistemidir. Katılım bankaları mevduat bankaları gibi tasarruf sahibi ile yatırımcı arasında bir köprü görevi üstlenen aracı kurumlardır. Ancak bu iki grubu bir araya getirirken kullandıkları esaslar mevduat bankalarından oldukça farklıdır. Katılım bankaları ne şekilde olursa olsun nakit fon sistemini kullandırmazlar. Katılım bankalarının temel niteliğine aykırı olan bir husus da, nakit kredi verip yatırımın sonucuna bakılmaksızın yatırımcının fon ihtiyaçlarının

karşılanmasını ve bunu belirli bir faiz ile geri ödemesi şeklindedir. Katılım bankaları için fona ihtiyaç duyan yatırımcının bu fona neden ihtiyaç duyduğu, nasıl kullanacağı ve bu kullanacağı fonun bir getirisi olup olmadığı önem taşımaktadır. Fona neden ihtiyaç duyduğu belirlenen yatırımcının bu ihtiyacı giderilmekte ve bunun neticesinde birlikte katlanılmaktadır (Karapınar, 2003:36).

3.8.1. Üretim Desteği

Kurumsal finansman desteği şeklinde de belirtilen üretim desteği katılım bankaları ile fonu kullanacak işletme arasında akdedilecek sözleşme dahilinde, işletmenin ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, gayrimenkul ve hizmet bedelinin katılım bankasınca işletme adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bu yöntemle kullanılacak fonlar karşılığında teminat alınması ve alım-satım ilişkisi belgenin bir suretinin katılım bankasınca muhafazası zorunludur (BDDK, 2001:19).

Literatürde murabaha olarak adlandırılan üretim desteği, işletmelerin ihtiyaç duydukları gayrimenkul, hammadde, malzeme, teçhizat ve makinelerin üçüncü kişilerden peşin olarak satın alınıp alış fiyatı üzerinden alıcı ile mutabık kalınan bir fiyattan vadeli satılması işlemidir (Berberoğlu, 2004:43).

Biri peşin, diğeri vadeli satış olmak üzere iki ayrı satış akdi mevcuttur. İki sözleşmenin aynı anda tamamlanması gerektiğinden birbirine organik olarak bağlı bileşik (mürekkep) akdin varlığının kabul edilmesi zorunludur. (Battal, 1999: 251). İşletme ihtiyaç duyduğu malı kendi belirler, malın satıcısı ile fiyatta anlaşır ve katılım bankasına başvurur. Katılım bankası söz konusu malın vadeli satış fiyatı ve vadeler üzerine işletmeyle anlaşır ve malın tutarını satıcıya ödeyerek malı satın alır. Katılım bankası malın niteliği ile ilgilenmez. Katılım bankası tarafından satın alınan mal anlaşılan vade ve fiyat üzerinden alıcıya devredilir. Katılım bankasının malı fiilen alması gibi bir olay söz konusu dahi olmamaktadır (Karapınar, 2003:39).

Vadeli bir borçlandırma da maliyetin üzerine daha önceden taraflarca bilinen bir kar eklenmektedir ve bu miktar üzerinden fon kullanan işletme borçlandırılmaktadır. Borç fon kullanan işletme tarafından belirli bir vadenin sonunda birden yada taksitler halinde ödenmektedir (Akgüç, 1987:157-158).

Üretim desteği sistemi katılım bankalarının fon kullandırma çalışmalarında %70-80'lik bir paya sahiptir. Bunun nedeni; uygulamanın basit, anlaşılır ve alım satımdaki kar payının bilinmesidir (Gürdoğan, 1988:171). Katılım bankalarınca üretim desteği sağlanması yöntemi ile fon kullandırma işlemlerinin, klasik bankacılıktaki kredi işlemlerinden işleyiş olarak farklı

bir tarafı yoktur. Farklılık sadece katılım bankalarının kullandıkları fonu, fonu kullanan kişinin yerine direk olarak onun satıcısına ödemek zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Altaner, 2002:51).

Sistemin teorik oluşumunda daha çok "Kar ve Zarara Katılma" yöntemi ile, fon kullandırılması amaçlanmış olmasına rağmen, söz konusu yöntemle fon kullandırmanın düşük oranda kalması, buna karşılık "Üretim Desteği" sisteminin ön plana çıkması, bu yöntemin basit ve uygulanabilir olmasındandır. Gerçek anlamda uzun vadeli bir yatırım türü olması, ortak olunan şirketlerin denetimi esnasında çeşitli sorunlarla karşılaşılması ve projede öngörülen karlılık hedeflerinin gerçekleştirilememesi gibi zorlukları bulunan kar ve zarara katılma sistemine oranla, kısa vadeli fon kullandırmaya elverişli, fazla risk gerektirmeyen ve hesaplamaları oldukça basit olan üretim desteği sisteminin ön plana çıkması katılım bankaları açısından anlaşılabilir bir durumdur (Değer, 1991:46).

3.8.2. Mal Karşılığı Olan Vesaikin Alım Satımı

Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, katılım bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir sözleşme dahilinde, mal karşılığı vesaik mukabilinde fon kullandırılması işlemidir (BDDK, 2001:19). Dış ticaret ve kambiyo mevzuatı çerçevesinde, katılım bankası ile fon kullanan arasında düzenlenecek yazılı bir akde istinaden, mal karşılığı vesaikin, katılım bankasınca peşin satın alınması ve vadeli olarak fon kullanana daha yüksek bir fiyattan satılması işlemidir. Bu tür fon kullandırma işlemleri dış ticaret rejimi ile izin verilen hususlar için söz konusudur (Karapınar, 2003:40).

3.8.3. Kira Akdi

Taşınır ve taşınmaz malların 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu hükümleri çerçevesinde, katılım bankası tarafından temin edilerek kiraya verilmesidir (BDDK, 2001:19). Bu sistemde, bir işletmenin ya da şahsın ihtiyaç duyduğu bir üretim veya bir makine ünitesi katılım bankasınca satın alınarak, söz konusu şahsa veya kiraya verilmesidir. İşletme kiralama zamanının bitiminde, makinelerin mülkiyetini minimum bir fiyatla satın alabilirler. Bu finansman şekli tüm dünyada yaygın olarak kullanılmaktadır. Kiranın bedeli belirlenirken mal bedeli ve beklenen kar hesaba katılmaktadır. Hesaplama genellikle yıllık eşdeğer maliyet şekli esas alınmaktadır (Gürdoğan, 1988:171).

Kira akdi, kiracıdan daha az teminat talep edilmesi, kiracının kira borçlarını pasiflerinde göstermeyip diğer borçlanma kaynakları nezdindeki kredibilitesini saklı tutması, amortisman ve yatırım indirimi teşviğinden yararlanma kolaylıkları, düşük KDV taşıması ve

diğer orta vadeli finansal araçlardan ucuz olması nedeniyle tercih edilmektedir. Yöntemin işlem akışı şöyledir (Ceylan, 1988:214):

- Müteşebbis ihtiyaç duyduğu yatırım malını seçer; satıcı ile fiyat ve teslim, koşullarını içeren bir ön satış sözleşmesi imzalar.
- Müteşebbis, söz konusu malın kendisine kiralanması hususunda katılım bankasına müracaatta bulunur.
- Katılım bankası, müteşebbisin kiralama projesi ve mali durumuna ait gerekli bütün değerlendirme ve etütleri hızlı bir biçimde yapar ve karşı teklifte bulunur.
- Katılım bankası ve müteşebbis karşılıklı mutabık kalacakları koşullarla bir finansal kiralama sözleşmesi imzalarlar. Sözleşme noterce tescil edilir. Sözleşmede kiralanın malın ayrıntılı tanımı, kiralamanın bedeli ve kira ödeme planını, kira ödemelerinin yapılacağı para birimini (Türk Lirası veya döviz cinsinden), kiralanın malın her türlü riske karşı kiracı tarafından sigorta ettirileceği ve primlerinin ödeneceği, kiralanın malın kiracı tarafından itina ve dikkatle kullanılacağına dair hükümler yer alır. Katılım bankaları kiralama işlemine ilişkin gerekli teminatları alır.
- Katılım bankası satıcı işletmeye mal bedelini öder, fatura katılım bankası adına kesilir.
- Kiralama konusu olan mal, müteşebbise teslim edilir. Kiralama süresi boyunca malın mülkiyeti katılım bankasında kalır. Her türlü kullanım hakkı kiracı-müteşebbise aittir. Kiralama süresi esnasında malın tamirat, bakım ve sigorta giderleri müteşebbise aittir.
- Müteşebbis kira sözleşmesi süresince belirlenen miktarda ve periyotlarda katılım bankasına kira ödemeleri yapar. Katılım bankası kira faturası karşılığında ödenen kira tutarları müteşebbis tarafından gider yazılır.
- Kira sözleşmesinin bitiminde, müteşebbis aşağıdaki tercihlerden birisini yapabilir;
 - o Kiraladığı malı geri vererek kira sözleşmesini sona erdirebilir.
 - o Kira sözleşmesini daha düşük kira bedelleriyle uzatabilir.
 - o Önceden belirlenen bir bedel karşılığı malı satın alıp mülkiyetine geçirebilir.

3.8.4. Kâr-Zarar Ortaklığı

Fon kullanacak olan gerçek ve tüzel kişilerin tüm faaliyetlerinden veya belirli bir faaliyetinden veya belirli bir malın alım satımından doğacak kâr ve zarara katılmak üzere bu kişilere fon kullandırılması işlemidir. Kâr zarar ortaklığı yatırım yöntemi ile fon kullandırılmak için ÖFK'nın fon kullandırılacak gerçek ve tüzel kişilerle “Kâr-Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi” imzalaması gerekir. Bu sözleşme ÖFK ile gerçek ve tüzel kişiler arasındaki hukuki ve mâli ilişkileri düzenler.

Emek sahibinin emeğini ve sermaye sahibinin sermayesini koymaları neticesinde oluşan bir ortaklıktır. Kar ve zarara katılma sistemiyle fon kullandırma yönteminin iki farklı sisteminden biri olup diğeri ise aşağıda açıklanacak olan müşarakadır. Bu işlem sermayeyi başkasının emrine vermek demektir. Banka mudaraba yöntemiyle fon kullanan firmanın basiretli davranmasını ve anaparanın geriye dönüşünü sağlamak için teminat alabilir (Tunay, 2005: 338).

Ancak kâr-zarar ortaklığı diye adlandırılan mudaraba yönteminde de parayı kullananın bu sistemi art niyetli kullanması durumunda bankanın kendisine vermiş olduğu kredinin geri dönmeme riski vardır. Mudaraba (Kâr ve zarara katılma) yöntemi Türkiye' de Katılım Bankaları tarafından çok sık kullanılan bir yöntem değildir. Bu yöntemin kullanılmasını sınırlayan bazı faktörler vardır. Bu faktörler şunlardır;

Yasal Boşluk; Türkiye'de mudâraba yöntemi için yasal alt yapının olmaması.

Belirsizlik; Mudâraba yönteminde, yatırıma dönüştürülen tutarın kadar sürede ve ne kadar getiri ile geri döneceğinin belirsiz olması. Topladıkları mevduatın ortalama vadesi kısa olan katılım bankalarının çoğunlukla 3-5 yıl gibi bir yatırım süreci gerektiren bu yönetime yönelmeleri daha güçtür.

Teknik Sebepler; Yöntemin uygulama tekniğinin karmaşık olması, teknik altyapı gerektirmesi ve işletmecinin faaliyetlerini denetleyecek ve gözetleyecek kalifiye eleman ihtiyacı maliyeti artırıcı unsur olmaktadır.

Kayıt Dışı Ekonomi; Türkiye'de kayıt dışı ekonominin çok ciddi boyutlarda olması işletmecinin bütün ticari faaliyetlerini ve/veya yatırımlarını belgelendirmesini güçleştirmektedir. Bu durum ortak girişimden tam netice alınamaması olasılığını gündeme getirmektedir.

Enflasyonist Ortam; Yüksek enflasyon riski, yatırım projelerini vade ve tutar boyutunda daha karmaşık hale getirmektedir. Ağır ekonomik koşullar altında bir yatırımın oluşumu güçleşmekte ve yatırımdan kârlı neticeler beklentileri azaltmaktadır. Her ne kadar

günümüzde enflasyon rakamları 2000'li ve daha eski yıllara oranla düşmüş olsa da Türkiye'de enflasyon hala bir risk olarak görünmektedir.

Mudâraba yönteminin aşamaları;

1. Aşama: Müteşebbis, finansman ihtiyacı duyulan projeler için Katılım Bankasına kâr ve zarar ortaklığı için müracaat eder.

2. Aşama: Katılım Bankası, projeyi değerlendirdikten sonra yatırıma değer bulursa müteşebbis ile işbirliğinin şartlarını, projeye ilgili maliyet, gelir ve gider kalemlerini iştirak edecekleri sermaye oranını ve alacakları kâr yüzdesini bir sözleşme ile belirler.

3. Aşama: Katılım Bankası gerekli gördüğü takdirde müteşebbisten ilave teminat isteyebilir.

4. Aşama: Müteşebbis, projeye konu üretim veya alım satım işlemlerini, sözleşme işlemlerini, sözleşme çerçevesinde proje yöneticisi olarak gerçekleştirir.

5. Aşama: Son olarak projenin gerçekleşmesinden doğacak kâr veya zarar daha önceden belirtilen şartlarda ve miktarda müteşebbis ve Katılım Bankası arasında paylaşılır.

Mudâraba işlemleri fon talep edene tahsis olunan fonun bir parçası proje tamamlanmadan geri istenebilir. Böyle olduğu durumlarda ortaklık fonun geri kalan kısmı için devam eder. Mudaraba yöntemi ile fon kullandırmak için Katılım Bankaları tarafından "Kar-Zarar Ortaklığı Yatırım Sözleşmesi" hazırlanır. Katılım Bankaları fon kullandığı kişi ya da kuruluşların kâr veya zararına sözleşmede belirlenen oranda katılırlar. Düzenlenen bu kâr-zarar ortaklığı yatırım sözleşmesinde Katılım Bankalarının kâr ve zarardan alacağı pay ve varsa alacağı teminatlar açıkça gösterilmektedir. Bu sözleşmede bu yatırımın kârlılığında bağımsız olarak önceden belirlenen tutarda kâr garanti edilmesine dair bir ibare yer almamaktadır.

Mudarabanın gerçekleşebilmesi için mudaribin (projesi banka tarafından onaylanan ve finanse edilen yönetici) vekâlete, Rab-el malın (projeyi finanse eden ve sadece sermayesi ile destek veren kişi ya da kuruluş) da vekil tayin etmeye haiz olması gerekmektedir. Ayrıca ortaya konulan anaparanın şirket sermayesi olabilecek özelliklere sahip olması, belirli bir meblağda anaparanın var olması ve bu anaparanın mudaribe teslim edilmiş olması, hisselerin faaliyete başlamadan önce belirlenmiş olması ve mudaribin hissesinin elde oluşacak kârdan verilmesi gerekmektedir. Ayrıca burada sermaye emeğini koyan tarafından yönetilmektedir ve sermayeyi koyan kişi ya da kuruluş denetim yetkisine sahiptir.

Kâr ve zararın nötr olması halinde banka sermayesini aynen geri almaktadır. Bu durumda ne bankaya ne de müşteriye kâr düşmektedir. Zarar halinde ise, bu zararı banka

tazmin etmektedir. Müşteri geçen süre içinde boşa çalışmış olmakla zaten yeterli derecede zarara uğradığından, onun da zararı emeğiyle telafi etmesi yeterli görülmektedir. Fakat zararın meydana gelmesinde müşterinin kasıt ve ihmali varsa, bu zarar kendisine tazmin ettirilmektedir (Küçükkocaoğlu, 2005:8).

Mudaraba yöntemiyle finanse edilen yatırımlar genellikle doğrudan yatırıma yönelik olmalıdır. Böyle finanse edilen yatırımlar ya da projeler doğrudan yatırıma yönelik olmalıdır. Doğrudan yatırıma giden projeler ülkede milli gelir ve milli istihdam artışa sebep olacaktır. Mudaraba yönteminde Katılım Bankaları tüm masrafları karşılayarak yatırım fikri olan müteşebbisi desteklemektedir. Bu yöntem daha çok dâhili ve harici ticaretin finanse edilmesinde kullanılır.

3.8.5. Gayrinakdi Krediler

Özel Finans Kurumları nakdi kredilerin yanında müşterilerine gayri nakdi kredi hizmetleri de sunarlar. Bu hizmetler (Küçükkocaoğlu, 2005:20):

- Teminat Mektupları
- Akreditifler
- Aval Kabul Kredileri
- Harici Garantiler

Katılım bankalarının hazırlanan mektupların bazı kamu idareleri tarafından, kendi mevzuatlarında banka teminat mektuplarının geçerli olduğuna dair hükümlerin bulunması gerekçe gösterilerek kabul edilmemesi üzerine, Bankalar Kanunu'nun 20/6. maddesine bu tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde bir hüküm konulmaktadır. Bu hükme göre katılım bankaları (Küçükkocaoğlu, 2005:20):

- 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu,
- 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu,
- 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,
- 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu,
- 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun,
- Diğer mevzuatın teminat mektubuna ilişkin hükümleri, uygulamasında banka addolunur.

Dolayısıyla uygulama sırasında bankanın teminat mektubu ibaresinin bulunduğu ve yukarıda izah edilen, teminat mektubuna ilişkin hükümleri dahil eden diğer yasal düzenlemelerde, banka ibaresi aynı zamanda katılım bankası olarak kabul edilmekte ve katılım bankaları tarafından yapılan teminat mektupları geçerli olmaktadır. Katılım bankaları

müşterileri lehine haricen garanti vermek, müşterilerinin dış ticaret işlemlerine aracı olmak ve bu bağlamda akreditif açmak gibi bankacılık hizmetlerini de gerçekleştirmektedirler (Küçükkocaoğlu, 2005:21).

3.9. Katılma Hesaplarına Kar Dağıtımı

Kar ve zarara katılma hesabı sahiplerine kar dağıtımı, katılım bankaları kurulması hakkında 83/7506 sayılı kararname eki karara ilişkin tebliğ gereğince yapılmaktadır. Hesabın açılması fonun katılım bankasınca işletilmesi ve sonucunda kar veya zarar ilavesiyle çekilmesi safhalarında, ayrı ayrı değer ölçüleri kullanılmaktadır. Bu değer ölçüleri birim değer, hesap değeri ve birim-hesap değeri şeklindedir.

3.9.1. Birim Değer

Katılım bankalarının katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün için 100 olarak kabul edilen ancak kar veya zarar edildiğinde değişen, kar veya zarar kayıtlarının yapıldığı günlerde, vadelerine göre ayrılmış her bir fonun toplam değerinin fonun bir önceki günlük toplam hesap değerine bölünmesi suretiyle hesaplanan, kar veya zarar kaydı yapılmayan günlerde ise bir önceki günün birim değerine eşit olan katsayıdır (BDDK, 2001:2). Birim değer, kar ve zarar kayıtları yapılan fonda bulunan mevcut aktifler değeri toplamının bir önceki gün veya haftada yapılan hesap değerleri toplamına bölünmesi ile bulunmaktadır. Fonun kâr etmesi durumunda birim değer artmakta, zarar etmesi halinde ise düşmektedir. Birim değer yüksekliği fonun karlılığını göstermektedir. Halen faaliyet gösteren katılım bankalarında birim değer haftalık olarak hesaplanmaktadır. Birim değer katılma hesaplarının kâr-zarar gelişimini gösteren ve kar ya da zarar edildiğinde değişen bir çeşit indekstir. Birim değer hesaplanması şöyle formüle edilebilir (Karapınar, 2003:43):

$$\text{Birim Değer} = \frac{\text{Fondaki Mevcut Aktif Değerler Toplamı (Yatırılan Anapara + K / Z)}}{\text{Bir Önceki Döneme (gün yada hafta) Ait Hesap Değeri Toplamı}}$$

3.9.2. Hesap Değeri

Katılım bankalarının katılma hesaplarına fon kabul ettiği ilk gün, hesap sahibince yatırılan tutarın 100 olarak kabul edilen "Birim Değere" bölünmesi suretiyle, müteakip günlerde ise, para yatıran veya çeken kişiye ait hesap değerine, hesap sahibince yatırılan veya çekilen miktarın "Birim Değere" bölünmesi ile bulunacak tutarın, para yatırılmışsa eklenmesi,

para çekilmişse çıkarılması suretiyle hesaplanan ve katılma hesabı sahiplerinin fon mevcuduna katılma oranını gösteren katsayıdır (BDDK, 2001:2). Hesap değeri; katılma hesabı fonlarına para yatıran gerçek veya tüzel kişilerin, bu fonda mevcut aktiflere katılma oranıdır. Bu oran, kar ve zarara katılma akdi formunun özel bölümünde belirtilir, hesaba para yatırıldığı veya hesaptan para çekildiği zamanlarda bu oran değişeceğinden, form üzerindeki eksi oran yerine, bulunan yeni oran yazılır (Başaran, 2004:13). Hesap değeri şöyle formüle edilebilir (Karapınar, 2003:43-44):

$$\text{Hesap Sahibinin Yatırdığı Fon Tutarı} \\ \text{Hesap Değeri} = \frac{\text{Hesap Sahibinin Yatırdığı Fon Tutarı}}{\text{Bir Önceki Döneme Ait Birim Değeri}}$$

3.9.3. Birim - Hesap Değeri

Katılma hesabının cari değerini belirleyen ve "Birim Değeri" ile "Hesap Değeri" nin çarpılması suretiyle hesaplanan, katılma hesabı sahibinin, üzerinde hak iddia edebileceği tutardır (BDDK, 2001:2). Birim hesap değeri şöyle formüle edilebilir (Küçükkoçaoğlu, 2005:13):

$$\text{Birim Hesap Değeri} = \text{Birim Değeri} \times \text{Hesap Değeri}$$

Bu özdeşlik hesap sahibinin herhangi bir zaman dilimindeki hesap özeti göstermektedir. Kısacası birim hesap değeri hesabın sahibinin hesap kartında yer alan hesabın değeri sütununda bulunan en son rakamın katılım bankasınca açıklanan birim değeri ile çarpılması sonucu bulunmaktadır (Akgüç, 1998:154). Bu uygulama birim değer haftalık olarak açıklanmakta ve günlük olarak yayımlanan gazetelerde ilan edilmektedir.

3.10. Kar Payının Faizden Farkı

Faiz, toplumlarda sadece ekonomik bağlamda ele alınmamış, ekonominin yanı sıra ahlaki ve sosyal bir mesele olarak tartışılmıştır. Faizi hak edilmemiş bir kazanç olarak gören kesimlerin varlığı inkar edilemez. Faizin meydana getirdiği olumsuz etkiler şunlardır:

- i. Tembellik ve atalete yol açma
- ii. Dayanışma fikrini öldürme
- iii. Fakirden zengine gelir transferi (İskender,1995:56).

Kâr, bir üretim içinde, emeğin eşliğinde bulunan sermaye, para biriminden mala, malın

tekrar paraya ya da başka bir hale çevrilmesi sonucunda, mevcut iktisâdi varlıklarda meydana gelen pozitif değer açısından emek ile sermayenin aldığı paydır. Kârda bu üretim sürecinin, yani girişimin zararlı sonuçlanması halinde negatif olan ve dolaylı da olsa bütün toplumun etkilendiği bu sonuçtan sermaye sahibi doğrudan etkilenir. Başka bir ifadeyle kâr, toplumla birlikte ve ona bir katkıda bulunulması şartıyla elde edilen artı gelirdir. Faiz ise, bütün riskleri direkt olarak borçluya, dolaylı olarak da topluma yansıyan, üretim süreci içindeki borç sermayenin, borçlunun kendi zimmetine geçtiği şekliyle mahiyet değiştirmeden getirdiği artı gelirdir. Faizde, kârın aksine ne bir alım-satım ne de paranın bir halden başka bir hale (paranın mala, malın tekrar paraya veya başka bir mala) çevrilmesi vardır. Ödünç alan kişinin zimmetinde borç olarak karar kılan para vade sonunda, üzerinde anlaşılan şartlara göre, ister borcun cinsinden ister başka cinsten bir fazlalıkla, aynen geri döner. Faizde sermaye sahibi vade sonunda anaparasıyla birlikte ne ölçüde faiz edeceğini bilir ve bu miktar artık onun kazanılmış hakkı haline gelir.

3.11. Kar Payı Oranının Faiz Oranına Yakın Olmasının Nedenleri

Katılım bankalarınca dağıtılan kâr paylarının klasik bankalarca dağıtılan faiz oranları ile aynı olması söz konusu değildir. Oranlar arasındaki yakınlığı genelleştirerek bir takım yargılara varmak doğru değildir. Kalkınma bankaları klasik bankalardan faiz noktasında ayrılır. Katılım bankalarının klasik bankalardan faiz noktasında ayrılmalarına rağmen faiz oranlarından tamamen ilişkisiz değildirler. Çünkü aynı piyasada her iki bankada faaliyet göstermektedir.

Aynı piyasada yapılan faaliyetten aralarında ciddi farkların olduğu gelirlerin elde edilmesi gerçekleşmesi zor bir durumdur. Katılım bankalarına mevduat yatıran tasarruf sahiplerinin tamamının faiz konusunda hassas olmadıkları düşünüldüğünde katılım bankalarının klasik bankaların dağıttıkları faiz oranından ciddi olarak aşağıda kâr payı dağıtmaları faiz konusunda fazla hassas olmayan tasarruf sahipleri ise klasik bankaları tercih etmesine sebep olmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesinde ise katılım bankaları fon toplama işlemi yapamayacak, fon toplanmaması sonucunda ise faaliyetlerinde gözle görülür gerileme yaşanacaktır. Bu faktörler göz önünde tutulduğunda katılım bankalarının ve klasik bankaların birbirlerinden muhakkak etkilendikleri anlaşılmaktadır. Katılım bankaları topladıkları fonu üretime destek sağlayacak şekilde dağıtırlar. “Türkiye’de faaliyet gösteren özel finans kurumlarının kullandıkları fonların %70-80’i üretim desteği, %5-10’u ise kâr-zarar (mudaraba) esasına göre yapılmaktadır” (Türkiye Finans, 2007).

Katılım bankaları fon kullandırma aşamasında yurt çapında farklı sektörlerden sayısı binlerin üzerinde olan firmalarla çalışmakta, bu sayede riski bölüştürerek zarar etmeyi azaltmaktadır. Katılım bankaları fonları toplarken katılma hesaplarını vadesine göre farklı hesaplarda toplayarak bir havuz oluşturmaktadır. Değişken faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan kâr veya zararlar ise ilgili havuza atılır. Zararın olması halinde diğer işlerden toplanan kârdan mahsup edilmekte geriye kalan kâr dağıtılmaktadır. Bu formül sayesinde katılım bankaları müşterilerine her dönem kâr payı dağıtabilmektedir. Banka kredilerinin ve katılım bankalarının topladığı fonların kullanıldıkları alanların getirileri, aynı piyasada faaliyet göstermeleri münasebetiyle piyasa risklerinin aynı olmasından dolayı birbirlerine yakındır. Bankalar çalışmalarından elde ettikleri kârı fonların sahibine dağıttıklarından toplanan fonlardan benzer seviyede gelir elde edildiğinde klasik ve katılım bankalarının fon sahiplerine dağıttıkları faiz ve kâr payı da doğal olarak benzer olmaktadır. Ayrıca katılım bankaları, kendi içinde istihdam edilen piyasayı iyi araştırıp analiz eden elemanları sayesinde piyasayı her an yakından takip etmekte, toplanan mevduatı geliri düşük alana değil, getirisi daha yüksek alanlarda değerlendirmektedirler. Bunlarla birlikte, bu kurumlar ellerinde bulunan atıl fonların piyasaya sürülme zamanını iyi analiz ederek fon kullandırma sonucunda daha fazla getiri sağlamaktadırlar. Bu şekilde elde edilen getirilerin yüksek olması sebebiyle, hesap sahiplerine de yüksek kar payı dağıtılmaktadır. “Piyasalardaki oranlardan daha yüksek kredi oranları oluşursa özel finans kurumlarındaki fonlar atıl kalabilecek, tam ters bir durumda yani piyasadaki krediden daha düşük oranlı kredi verilmesi durumunda ise özel finans kurumları zarar etmiş olacaklardır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, Katılım Bankalarının elde ettiği ve dolayısıyla tasarruf sahiplerine dağıttığı kâr paylarının, bankalarca verilen faiz oranlarına neden yakın seyrettiği net olarak görülmektedir.” (Türkiye Finans, 2007).

3.12. Katılım Bankalarının Faaliyetleri ve Finans Kesimindeki Yeri

3.12.1. Mevduat Açısından

Türkiye'de finansal anlamda bankacılık sektöründe bulunan ticari bankalardan, katılım bankalarından ve kalkınma ve yatırım bankalarından bahsetmek mümkündür. Bunlardan katılım bankaları ile ticari bankalar fon toplama yetkisine sahiptir.

Katılım bankalarının bankacılık sektörü içinde bulunan payı; mevduat açısından yıllar itibariyle istikrarlı bir yükseliş gösterdiği aşağıdaki tabloda görülmektedir. Ancak mevduat bankaları ile karşılaştırma yapıldığında miktar olarak oldukça düşük görülmektedir.

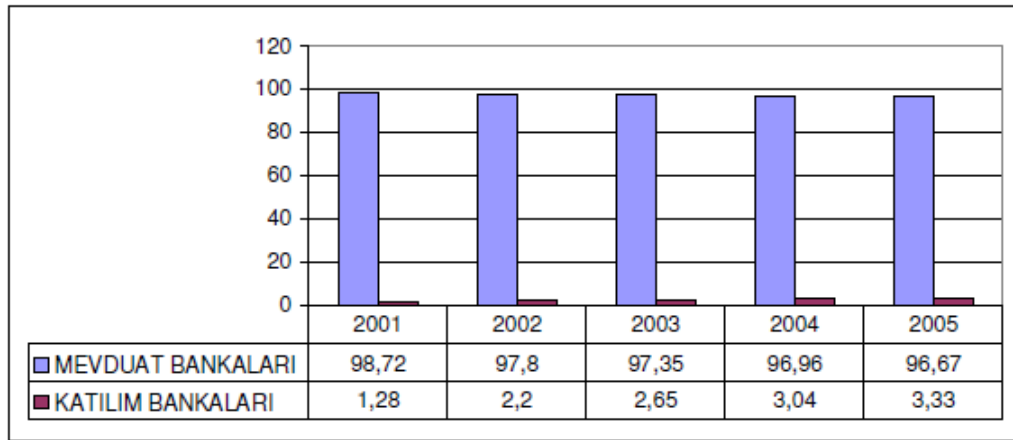
Tablo 4. Mevduat Bankaları Mevduatları ve Katılım Bankaları Toplanan Fonları Toplamı

Dönem	Mevduat Bankaları	Katılım Bankaları	Toplam Mevduat
2001	147,520,532,000	1,917,000,000	149,437,532,000
2002	142,387,988,000	3,206,000,000	145,593,988,000
2003	147,350,714,000	4,004,306,000	151,355,020,000
2004	190,996,041,000	5,992,159,000	196,988,200,000
2005	243,121,000,000	8,369,155,000	251,490,155,000

Kaynak: Uyan, 2006: 4

Katılım bankalarının toplanan fonları ile mevduat bankalarının mevduatları karşılaştırması oran olarak aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

Grafik 1: Toplanan- Mevduat Fonlar Yönünden Mevduat ve Katılım Bankalarının Yüzdeleri

Kaynak: Uyan, 2006: 5

Toplanan fonlar açısından katılım bankalarında sürekli bir artış görülmektedir. Katılım bankalarının toplam mevduatı ve toplanan fonlar içindeki payı 2001 yılında %1.28 iken 2005 yılı itibariyle toplanan fonlar içindeki payı %3.33'e çıkmış bulunmaktadır. Burada dikkatle incelenmesi gereken bir başka nokta ise toplanan fonlarda miktar olarak sürekli artış kaydetmekte olduğudur. 2001 yılında 1,917,000,000.-TL iken 2005 yılsonu itibariyle 8,369,155,000.-TL'ye çıkmış bulunmaktadır. 2002 yılında bankaların mevduatlarında miktar yönünde düşüş söz konusu iken katılım bankalarında ise bunun aksine artış görülmektedir.

Genel olarak ekonomide yaşanan krizin etkisinin sürdüğü 2002 yılında tasarruf sahiplerinin mevduat bankaları yerine katılım bankalarını tercih ettiği görülmektedir.

3.12.2. Kredi Açısından

Katılım bankalarının hizmetleri, bankaların havaleler, teminat mektubu, çek karnesi, kiralık kasa, kambiyo hizmetleri, kredi ATM, kartı, akreditif vb. hizmetleriyle tamamen aynı olmakla birlikte, fon toplama sistemleri ve kredilendirme şekilleri farklıdır (Tunç, 2000:15).

Katılım bankaları TL ve yabancı para cinsinden cari hesap ve katılma hesabı şeklinde fon toplayıp ve bu toplanan fonları kullanılmakta veya yatırım yaparak gelir sağlamaktadır. Cari hesapların katılım bankaları tarafından kullanılması da diğer bankalarla benzer kısıtlamalara tabidir. Belli oranda karşılığı Merkez Bankasına yatırmak zorundadırlar. Katılma hesapları ise, kar veya zararı katılma hesabı akdi karşılığında yatırılan ve bunların kullanılması sonucu doğacak karların ve zararın asgari %80 oranında katılma sonucunu doğuran fonlardır. Katılma hesapları aracılığıyla toplanan fonlar; üretim desteği sağlanması, kira akdi, kar ve zarara katılma ve mal karşılığı vesaikin alım satımı şeklinde kullanılabilmektedir (Günel, 2001:28).

Katılım bankaların kullandırılan fonların toplamı ile mevduat bankalarının kredilerinin toplamı miktar olarak 2001-2005 yılları arasındaki gelişimi aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak belirtilmektedir.

3.13. Katılım Bankalarının Mevduat Bankalarıyla Karşılaştırması

3.13.1. Katılım Bankalarının Mevduat Bankaları ile Farklılıkları

Katılım bankaları şu an hala yürürlükte olan Türk Bankacılık Mevzuatına uygun olmakla kalmayıp Uluslararası Faizsiz Bankacılık literatürüne entegre edilmeye çalışılmaktadır (Solmaz, 1998:115).

Katılım bankaları demek bilinen banka sisteminden sadece faiz çıkartılıp yerine kar kelimesinin eklenmesi demek değildir (Gürdoğan, 1995:167). Bu kurumların çalışan önemli fonksiyonlarına farklı bir açıdan bakıp, paranın ticari bir ürün gibi alım satımının önüne geçtiği görülmektedir. Bunun için katılım bankaları hesap sahiplerinden kaynak toplarken kar-zarar ortaklığı ve vadeli satışlara dayanan ticari işlemler yapmaktadır. Katılım bankalarının para fonksiyonuna yaklaşımı ile fon toplama yöntemleri ve finansman yöntemleri diğer bankalardan farklıdır. Bankalar para ticareti yanında hizmet verme işlemini yaparken, katılım bankaları, bu hizmetlerin yanında değişik ürünlerin ticaretini yapmaktadır. Mevduat bankalarıyla katılım bankaları arasındaki asıl fark ve yaklaşım, paraya yüklenen

fonksiyonlardır (Değer, 1991:59).

Mevduat bankalarının olasılığa dayanarak faaliyette bulunmalarının aksine, katılım bankaları ihtimallere göre değil ana göre faaliyetlerini düzenlemektedirler. Şöyle ki; bankalar mevduatları tasarruf sahiplerinden toplarken bir tahmin hesap ederek mevduatı kullandıracak ve faiz geliri elde edeceklerdir. Bu gelirin bir bölümünü mevduat faizi olarak daha baştan hesap sahiplerine ödemeyi taahhüt etmektedirler. Mevduatın kredi olarak kullanılmasından faiz geliri ne kadar olacağını ve edilecek olan bu gelirin miktarının belirsiz bir tahminden ibaret olacağı bir gerçektir. Bankalar mevduatı kredi olarak kullanırken de kredi alanların bundan kar elde edeceklerini ve karın bir kısmının kendilerine ödeneceğini farz etmektedirler. Dönem sonunda ise krediyi alanlar kar elde edememiş veya krediyi batırmış olsa dahi banka gerekirse alınan teminatlar yardımıyla anaparayla birlikte faiz alacağını da tahsil etmektedir (Küçükkocaoğlu, 2005:27).

Katılım bankalarının diğer bankalardan başka bir farkı da ileriye dönük ücretlendirme sistemi yerine fiilen elde edilen kazançların dağıtılmasıdır. Bu yöntemde elde edilen kar ya da zarar önceden belirlenmiş şartlara göre yatırımcı ve banka arasında paylaştırılmakta ve risk durumu birlikte üstlenilmektedir. Tasarruf sahiplerine yatırdığı para karşılığında önceden herhangi bir gelir miktarı garanti edilmemekte sadece banka tarafından elde edilen kardan pay almaya hak kazanmaktadırlar. Bankanın zarar etmesi durumunda ise mevduat sahibi haliyle zarardan kendine düşen payı üstlenmektedir (Küçükkocaoğlu, 2005:28).

3.13.2. Katılım Bankalarının Mevduat Bankaları ile Benzerlikleri

Her iki kurum da devlet karşısında aynı ölçüde sorumlu ve bağımlı pozisyonda bulunmaktadır. Bunun sebebi; kuruluş ve faaliyetler için özel izin, faaliyetlerin ve mali durumun denetlenmesi, mali duruma ve yönetime müdahale yetkisi gibi konularda benzer kurallar konulmasıdır. Her iki çeşit kurumun mali ve idari yapısı ile teşkilatlanma ve müşterilerle muhatap olma tarzları birbirine benzemektedir. Bu kurumlara, banka ve katılım bankacılığı ayırımından haberdar olmayan bir kişinin bakış açısı ile dışarıdan bakılacak olursa, gerek bilanço ve mali tabloların içeriği yönünden gerekse müşterilerle muhatap olan birimlerin düzeni ve çalışma tarzında büyük benzerlikler olduğu görülecektir. Hatta bu yönden bakıldığında bankalara benzeyen tek mali kuruluş türü katılım bankaları denilebilir. Nakit akışına aracılık (çek muhatabı olma, havale, elektronik ödeme, akreditif), emanet hizmetleri (vadesiz cari hesap, kiralık kasa), bilgi satma (danışmanlık, fizibilite raporları hazırlama, istihbarat yapma) benzeri hizmetlerin tamamını klasik bankalar gibi katılım bankaları da aynı hizmetleri vermektedir. Karşıladıkları ekonomik ihtiyaçlar yönünden de her

iki kurum arasında başka önemli benzerliklerde vardır. Tasarruflarını değerlendirmek isteyenlere yardımcı olmak, finansman ihtiyacı olanların bu ihtiyaçları giderme yönündeki çalışmalar, kişisel ve ticari ihtiyaçları kolaylaştırmaya yönelik olarak bulunan çözümleri uygulamak ve bunların başlıca fonksiyonları olarak sıralanabilir (Arslan, 1999:40).

3.14. Katılım Bankalarının Banka Dışı Mali Kuruluşlarla Karşılaştırması

Mali sistemi oluşturan mali kurumlarda modern bankacılık hizmetlerinin hepsini vermeye talip olan bir kurum yoktur. Her kurum farklı bir ihtiyaca cevap vermekte böylelikle mali yöntemin işlerliği devam edilebilmektedir. Mali sistemde faaliyet gösteren bankalar mali kurumlardan bir kısmının faaliyetlerini kendi bünyelerinde barındırmaktadırlar. Örneğin menkul kıymetlerin vatandaşlara arzını Katılım bankaları ile yatırım ortaklıkları yapan aracı kurumların bu faaliyetlerini klasik bankalar tarafından da yapılmaktadır. Bu benzerlik ancak bankalar ile bu mali kurumlar içerisinde benzerlik oluşturmak için yeterli bir yakınlık durumu değildir. Faizsiz bankacılık fonksiyonları ve yatırım ortaklıklarının fonksiyonları arasında mudaraba fonksiyonu benzerlik gösterir. Yatırım fonlarına yatırılan mevduata katılım bankalarındaki katılım hesaplarında olduğu gibi herhangi bir garanti sağlanmamakta. Net kar sözü taahhüt edilmediği gibi anapara garantisi de verilmemektedir. Fon işletildiksen sonra ortaya çıkan net gelir paylaştırılmaktadır. Fonda toplanan paraların işletilmesi ile ilgili olarak uygulanan, riskin dağıtılması ilkesi yönünden de benzerlikler vardır. Her iki kurum da elinde bulunan parayı tek veya birkaç farklı işe veya alana yatırmayacaktır; bölge, sektör ve kişi bazında riski dağıtacak ve bu şekilde reel zarar riskini en asgariye indirecektir Katılım bankaları ve diğer mali kuruluşlar aynı sistemi oluşturan farklı bileşenlerdir. Her biri aynı amaç doğrultusunda çalışmaktadır. Mali kurumlar arasında olan farklılıklar her bir kurumun farklı dallarda uzmanlaşmasına ve böylelikle verdiği hizmetleri en az maliyetle sunmalarına sebep olmaktadır. Bu durum ekonomik bakımından bir kazançtır (Küçükkocaoğlu, 2005:29).

3.15. Katılım Bankalarının Hukuki Düzenlemesi

Katılım Bankaları'nın kuruluş ve faaliyetleri 19 Aralık 1999'a kadar 16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. 1999'dan itibaren 4491 sayılı Kanun ile de Katılım Bankaları (o günkü adıyla Özel Finans Kurumları) 4389 Sayılı Bankalar Yasası'na tabii olmuşlardır.

Özel Finans Kurumları ile alakalı olarak 19 Aralık 1999 tarihinde 4491 sayılı kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanununda değişiklik yapılmış ve Özel Finans Kurumları bu kanun kapsamına alınmıştır. İlgili Kanunun bu hükümlerine tabi edilinceye kadar 83/7506 sayılı Kararname, Türkiye'de faizsiz sisteme göre çalışan Özel Finans Kurumlarının yasal dayanağını oluşturmaktadır. İlgili kararname, Özel Finans Kurumlarına ilişkin düzenleme ve denetleme yetkisini Hazine Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankası'na vermekte ve bu iki yasal otorite düzenleme ve denetleme yetkilerini bu süreçte kullanmaktadırlar. Hazine Müsteşarlığı ve T. C. Merkez Bankası çıkarmış oldukları tebliğlerle bu kurumların bugünlere değin gelmelerinde önemli fonksiyon icra etmişlerdir. Mali piyasalarda icraat gösteren ve çalışmalarında güven unsurunu ön planda tutan, büyüklükleri açısından hiç de küçümsenemeyecek boyutlara ulaşan Özel Finans Kurumlarının kanunlarla değil de hala bir kararname ile faaliyetlerini sürdürmeleri sürekli tartışma konusu olmuştur. Mali piyasalarda faaliyetlerini yapan bu bankaların Bankalar Kanunu'na, finansal kiralama şirketlerinin Finansal Kiralama Kanunu'na, sigorta şirketlerinin de Sigorta Murakabe Kanunu'na tabi olmalarına rağmen, Özel Finans Kurumlarının, yasal düzenlemeler hiyerarşisinde Kanun Hükmünde Kararname' den sonra gelen Bakanlar Kurulu Kararı ile faaliyetlerini sürdürüyor olmaları, bu kurumların çalışanları ve sahipleri üzerinde uzun süre tedirginlik oluşturmuştur (Altaner , 2002:61-62).

Özel Finans Kurumlarının tabi olması için gerekli yasal düzenlemenin ne olacağı konusunda üç farklı görüş ortaya çıkmıştır. İlki, sadece Özel Finans Kurumlarını düzenleyen farklı bir kanun çıkarılması, ikincisi, Özel Finans Kurumlarının mevcut pozisyonlarını koruyacak biçimde Bankalar Kanunu kapsamı içine alınması, üçüncüsü ise yine Özel Finans Kurumlarının Bankalar Kanunu alanına alınması, fakat diğer bankaların da bir pencere açarak Özel Finans Kurumları faaliyetlerini yapar hale gelmelerinin oluşturulmasıdır. Yasa koyanlar ikinci seçeneği yasalaştırmış ve Özel Finans Kurumları 4491 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına dahil edilmişlerdir (Yahşi, 2001:100-107).

BDDK bu konu hususunda 20 Eylül 2001 tarih 24529 sayılı Resmi Gazete de "Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliği" yayınlanmıştır. Bir diğer düzenleme de 26.01.2001 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu düzenleme ile Özel Finans Kurumları Birliği kurulmaktadır. Özel Finans Kurumları Birliği, Bankalar Birliği statüsünde olan ve bu kurumun fonksiyonlarını Özel Finans Kurumları için üstlenen bir kurum olarak düzenlenmektedir. Düzenlemenin en önemli getirişi tasarruf mevduat sigorta fonu benzeri "Güvence Fonu'nun" kurulmasıdır (Karapınar, 2003:24).

3.16.Türkiye’de Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı

3.16.1. Özel Finans Kurumları

Özel Finans Kurumları, Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde bir kararnamesi sonucu 1985 yılında kurulduklar. Klasik bankacılıktan farklı olarak faizsiz bankacılık prensiplerine bağlı kalarak çalışmak üzere faaliyete geçtiler. Bu kurumlar ekonomik ve toplumsal bir ihtiyaçtan doğmuşlardır. Atıl fonları ekonomiye kazandırarak hem sosyal, toplumsal ve ekonomik bir rol üstlenmekte hem de ülke ekonomisinin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadırlar. Faizsiz bankalar yapıları gereği reel sektörü finanse etmekte ve kayıtlı ekonomiye geçişi hızlandırmaktadırlar. Bu kurumların en büyük ve ayırt edici farkı 'Faizsizlik Prensibi'dir. Faizsizlik Prensibinin özü:

- Fon toplarken herhangi bir sabit getiri taahhüdünde bulunmamak, oluşacak karı belli bir paylaşım oranında müşteri ile bölüşmek,
- Nakit kredi kullanılmayıp, bir malı veya hizmeti peşin alıp vadeli satmak veya ortaklık yoluyla finansman kullanılmaktır.

Özel Finans Kurumları fon toplama ve fon kullandırma hizmetleri yanında diğer bankacılık hizmetlerini de (çek, senet, EFT, havale, dış işlemler, döviz alım satım, ithalat, ihracat, vb.) vermeye başladılar.

3.16.2. Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları

Özel Finans Kurumları 1983 yılında çıkarılan 16.12.1983 tarih ve 87/7506 sayılı kararname ile kurulmuşlardır. O döneme has sosyal, toplumsal ve siyasal ortamdan da istifade edilerek faizden uzak duran kesimin tasarruflarına ekonomiye kazandırmak amacı güdülmüştür. Öncelikle 1985 yılında Albaraka Türk ve Faysal Finans faaliyete geçmiş, daha sonra 1989 yılında Kuveyt Türk, 1991 yılında Anadolu Finans, 1995 yılında İhlas Finans ve 1996 yılında son olarak Asya Finans sektöre dâhil olmuştur (Tunç, 2010).

Özel Finans Kurumları kanun hükmünde kararname mevzuatından 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına 1999 yılında aynı adla yer almışlardır. Böylece Bankalar Kanunu kapsamına alınan bu kurumlar daha güçlü bir mevzuata sahip olmuşlardır.

Süreç içinde fatura düzenlemenin getirdiği sıkıntıları aşmak amacıyla, mevzuatta yapılan bir değişiklikle Özel Finans Kurumlarının fatura kesme zorunluluğu kaldırılmıştır. Böyle satıcı firmanın doğrudan alıcıya fatura kestiği dönem başlamıştır.

Özel Finans Kurumları, klasik bankacılık sisteminde var olan fon toplama, fon kullandırma ve genel bankacılık (çek, senet, EFT, havale, dış işlemler, vb.) adlı üç ana finansal hizmeti kendi değerlerine bağlı kalarak sunmaktadır.

Fon toplama özel cari hesaplar ve kar-zarara katılma hesapları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Tunç, 2010).

1. Özel Cari Hesaplar: İstenildiğinde kısmen veya tamamen geri çekilmek üzere yatırılan ve herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplardır.

2. Kar ve Zarara Katılma Hesapları: Kar ve zarara katılma amacıyla yatırılan fonlardır. Karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve hatta anapara garantisi verilmeyen ancak yatırılan fonların kullandırılması sonucu doğacak kar ve zarara katılma sonucunu veren hesap türüdür.

Fon Kullandırma biçimleri şunlardır (Tunç, 2010):

1. Kurumsal Finansman Desteği: Kurumların ihtiyacı olan mal veya hizmeti satıcıdan peşin alıp müşteriye vadeli olarak satmak suretiyle fon kullandırmak (Murabaha).

2. Bireysel Finansman Desteği: Bireylerin ihtiyacı olan mal veya hizmeti satıcıdan peşin alıp müşteriye vadeli olarak satmak suretiyle fon kullandırmak.

3. Kar-Zarar Ortaklığı Yatırımı: Yapılan faaliyet sonucu doğacak kar ve zararın müşteri ile paylaşılması sonucunu veren yöntem (Muşaraka).

4. Finansal Kiralama (Leasing): Taşınır ve taşınmaz malların finansal kiralama kanunu çerçevesinde, banka tarafından temin edilerek müşteriye kiraya verilmesi işlemidir. Kira dönemi sonunda malın mülkiyeti kiracıya devredilir.

5. Mal Karşılığı Vesaikin Finansmanı: Vesaike bağlanmış bir malın banka tarafından satın alınarak vadeli olarak eski sahibine satılması işlemidir.

6. Ortak Yatırımlar: Gelişme potansiyeli taşıyan ve kaynak ihtiyacı olan şirketlerin sermayesine bir sözleşme çerçevesinde bankanın iştirak etmesi veya belli bir yatırım finansmanı amacıyla oluşturulacak fonlara katılmasıdır (Tunç, 2010).

3.17. Faaliyetten Çekilen Finans Kurumları

3.17.1. Faisal Finans Kurumu

Türkiye'nin ilk finans kurumu olan Faisal Finans Kurumu 16.12.1983 tarih ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı doğrultusunda ve 11.06.1984 tarih ve 84/8200 sayılı kararname ile verilen izinle 02.04.1985 tarihinde faaliyete geçmiştir. Faisal Finans Kurumu, %90 yabancı ortakların sermayesi ile kurulmuştur. Şirket hisselerinin sahibi olan Dar Al-Maal Al-İslami (DMI) Grubu, 1998 yılında hisselerini, İsviçre'de OLFO S.A. şirketine devretmiştir. 11/05/2001 tarihinde kurum hisselerinin %38.82'si Sabri ÜLKER tarafından devralınmış ve aynı tarihte yapılan olağanüstü genel kurulla kurumun ismi Family Finans Kurumu A.Ş.

olarak değiştirilmiştir. 2001 yılında şirketin sermayesi 2 trilyondan önce 20 trilyona, ardından da 50 trilyona çıkmış ve Sabri ÜLKER'in kurum sermaye yapısındaki payı % 98.63'e ulaşmıştır. Kurum, 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu ile birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası adını almıştır (Döndüren, 2008: 71).

3.17.2. Anadolu Finans Kurumu

Kayserili işadamları tarafından tamamı yerli sermaye ile kurulan ilk Anadolu Finans Kurumu 16/12/1983 gün ve 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı çerçevesinde 1991 yılı sonunda Ankara ilinde faaliyete başlamıştır. Kurum 1998 yılında Genel Müdürlük teşkilatını İstanbul'a taşımış ve Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan izin doğrultusunda 1999 yılının Temmuz ayında kurum sermayesinin tamamı Boydak Grubu'na intikal etmiştir. Kurum, Family Finans Kurumu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 19.08.2005 tarih 1685 sayılı kararı birleşmiş ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.11.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile banka unvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine onay verilmiştir (Utku, 2007).

3.17.3. İhlas Finans Kurumu

İhlas Finans Kurumu, Özel Finans Kurumlarının Kurulması Hakkındaki Kararnemeye bağlı olarak 28.04.1995 tarihinde faaliyetine başlamıştır. Sermaye yapısının %100'ü İhlas Grubu'na aittir. 35 şubesi ile beraber 800 kişiyi istihdam etmiştir. Kurum, İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında (İMKB) işlem gören ilk Özel Finans Kurumu olarak sermayesinin %28.07'lik kısmını halka arz etmiştir.

İhlas Finans Kurumu, tüm ülkeye yayıldığı ve pazar payını % 40'a çıkardığı bir sırada, 2001 Şubat krizi esnasında müşterilerinin yoğun mevduat çekmesi ve toplanan fonları kuralsız kullandığı gerekçesiyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın 10.02.2001 Tarih ve 171 sayılı kararı ile, 4389 sayılı Bankalar Kanununun 20.maddesinin 6. fıkrası hükmüne istinaden kapatılmış ve tasfiye sürecine girmiştir. Tasfiye halindeki İhlas Finans Kurumunun tasfiye sürecinde personel sayıları aşağıdadır (İfk, 2004):

Tablo 5. İhlas Finans'ta Yıllara Göre Personel Sayıları

Dönem	Genel Müdürlük			Şubeler			Genel Toplam
	Erkek	Bayan	Toplam	Erkek	Bayan	Toplam	
31.12.2000	256	76	332	417	80	497	829
22.01.2001	154	29	183	213	26	239	422
01.07.2001	120	19	139	93	9	102	241
01.01.2002	90	14	104	73	7	80	184
01.07.2002	62	9	71	56	5	61	132
25.12.2002	57	8	65	8	1	9	74
31.12.2003	57	8	46	2	0	2	48
31.12.2004	34	7	41	0	0	0	41
31.12.2005	32	7	39	0	0	0	39
31.12.2006	26	7	33	0	0	0	33
31.12.2007	27	7	34	0	0	0	34

Kaynak: İhlas Finans Kurumu, <http://www.ifk.com.tr/detay.asp?ContentID=696> .

3.18. ÖFK'dan Katılım Bankacılığı'na

Özel Finans Kurumu unvanında yer alan 'özel' kelimesi , kurulmuş ve kurulacak olan şirketlerin kamusal değil özel olduğunu ifade etmektedir. 'Finans Kurumu' ibaresi ile bu kurumların finansal piyasaların bir aracı kurumu olduğunu göstermektedir (Zarakolu, 1990: 5). Ancak, 5411 sayılı kanuna göre; özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlara '*Özel Finans Kurumu*' yerine '*Katılım Bankası*' adı verilmesi kararlaştırılmıştır (5411 sayılı Bankacılık Kanunu). Bu bankaların isimlerindeki "katılım" sözcüğü yapılan bankacılık türünün kar ve zarara katılma prensibine dayalı bir bankacılık olduğunu ifade etmektedir (www.tkbb.org.tr).

ÖFK'lara "katılım bankası" adı verilmesinin bu kurumlara olumlu etkileri olmuştur. Bu etkiler şunlardır (Yeni Şafak Gazetesi, 2006):

- ÖFK'ların işlem hacmi ve muhabir ilişkilerinde "banka" unvanının alınmasıyla artış sağlanmıştır.
- Halkın kafasındaki " ÖFK nedir, leasing şirketi mi, yoksa döviz bürosu mu?" gibi sorular son bulmuştur. Bankacılık işlemlerinin bu kurumlardan da yapılabileceği bilgisi "banka" unvanı sonrasında öğrenilebilmiştir.

Katılım Bankası adının kurumu getirdiği olumsuz etkisi ise şöyledir: Banka denildiğinde akla gelen en önemli özellik, faiz vermeyi vaat ederek mevduat toplamak ve faiz karşılığında kredi vermektir. Bu nedenle banka ile faiz neredeyse özdeşleşmiştir denilebilir. Faiz alıp vermeyen bir kurumu, banka olarak takdim etmek müşterilerin, banka ile kurum arasındaki farkı algılayamamasına sebep olabilir.

3.19. Katılım Bankaları ile Klasik Bankalar Arasındaki Farklar

Katılım bankalarını klasik bankalardan ayırt eden önemli husus, onların fon toplama ve kullandırma yöntemlerindeki farklılıklardır. Katılım Bankaları hem fon toplarken hem de fon kullandırırken faiz yerine kâr ve zarar ortaklığı esasına göre faaliyet gösterirler.

Katılım bankacılığında fonların nereye kullanılacağı hususu önem taşımaktadır. Yapılan işlemlerde İslam'ın helal-haram ölçütlerine riayet edilmesi şarttır. Bu kurumlarda işlemlerin İslam'a uygunluğunu denetleyecek heyetler bulunmakta ve faaliyetlerin Kur'an ve sünnete uygunluğunu sağlamaktadır (Özsoy, 1997: 117). Ancak klasik bankalarda İslam hükümlerine uyumluluğa dikkat edilmemektedir.

Klasik bankalarda paradan para kazanılması düşüncesi hakimdir. Dolayısı ile ticareti yapılan unsur "para"dır. Bankalar, para piyasasına girerek para sirkülasyonunu sağlamak ve arkasında mal ve hizmetleri sürüklediği takdirde de ekonomiye herhangi bir katkısı olmamaktadır. Katılım bankalarında ise ticareti yapılan şey "mal"dır. Bu bankaların mal ve hizmetleri aracı kılması ve "emek" faktörü üzerine inşa edilmesi üretimi desteklemekte ve ekonomiye fayda sağlamaktadır (Özsoy, 1997: 111).

Katılım bankalarının hesaplarında faiz riski taşımaması ve faize duyarlı enstrümanların kullanılmıyor olması, bu bankaların nispeten kriz dönemlerinde faiz oranlarında yaşanan dalgalanmalardan da daha az etkilenmesini sağlamaktadır. 2008 yılında yaşanan mali krizde bazı klasik bankaların faaliyetini sonlandırması bu etkiyi açıkça göstermiştir.

3.20. Katılım Bankalarının Sunduğu Hizmetler

Katılım bankalarının sunduğu hizmetlerin sınırlı olduğu düşünülse de, bu bankalar hem geleneksel bankacılıktaki İslami ilkelere ters düşmeyen ürünleri sunabilmesi, hem de farklı ihtiyaçlar için faizsiz bankacılık ilkelerine uygun ürünler geliştirmesiyle bu kanıyı değiştirmiştir.

Topladığı fonları değerlendirme ve nemayı paylaşma işlemlerinde bankalardan esaslı olarak ayrılan katılım bankaları, kalan bütün faizsiz bankacılık hizmetlerini sunmaktadırlar.

Saymak gerekirse; özel cari hesaplar, teminat mektubu verme, akreditif açılması, çek karnesi verilmesi, çek ve senetlerin tahsile alınması, takas, ihracat akreditiflerinin ihbar ve teyid edilmesi, tüm kambiyo hizmetleri, seyahat çeki verilmesi, döviz alım satım işleri, yurt içi ve yurt dışı havale ve transfer işlemleri, kredi kartları, çek, poliçe, bono, temettü belgesi, konşimento vs. keşide edilmesi, tanzim ve kabul edilmesi gibi hizmetler.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nce katılım bankalarının sunduğu hizmetler şöyle sıralanmıştır (TKBB, 2007: 9):

- Faize bağlı olmaksızın kredi ve ödünç verme
- Altın külçe alım ve satımı
- Peşin döviz alım ve satımı
- Kredi mektubu
- Garantiler
- Faize bağlı olmaksızın önceden belirlenmiş bir ticari getiri çerçevesinde garanti karşılığında finansman bonoları şeklinde kısa vadeli finansman sağlama
- Komisyon karşılığında tüm menkul kıymetleri toplama ve değerlendirme hizmetleri
- Faizli olmamak koşulu ile tüm menkul kıymetleri (hisse senedi, yatırım sertifikası gibi) alım ve satımı
- Belirli amaçlar (ticareti tarım sanayi ve gayrimenkul gibi) için özel fonlar kurma ve yönetme
- Murabaha esasına göre finansman sunma
- Müşareke esasına göre finansman sunma
- Azalan katılım prensibine göre finansman sunma
- Özel yatırım hesapları hizmetleri, bankalarla birlikte doğrudan yatırım
- Finansal kiralama hizmetleri
- Gayrimenkul alımı ve satımı
- Finansal acente hizmetleri
- Üçüncü şahıslar için önceden kararlaştırılmış kar prensibine göre alım ve satım hizmetleri
- Açıkları kapatmak amacıyla özel fonlar oluşturma
- Projelerin fizibilite çalışmaları için teknik, ekonomik, finansal, yönetim ve pazarlama danışmanlığı sunma.
- İslami ilkeler uygun olarak portföy yönetimi ve yatırım fonları
- Projelere finansman sağlama ve uluslar arası piyasalara kaynak transferi.

3.21. Günümüzde Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

Türkiye’de 1984 yılından itibaren faizsiz bankalar faaliyetini sürdürmüştür. Ekonomiye başlangıçta altı oyuncu ile giren katılım bankaları, İhlas Finans’ın tasfiyesi nedeniyle uzun süre beş oyuncu ile faaliyet göstermişlerdir. 2006 yılında Anadolu Finans ve Family Finans kurumlarının “Türkiye Finans” adı altında birleşmeleri ile sayıları dörde inmiştir.

3.21.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Faizsiz finansman anlamında Türkiye'deki ilk banka olma niteliğindeki Albaraka Türk 1984 yılında kuruluş aşamasını tamamlayıp 1985 yılıyla birlikte faaliyetlerine başlamıştır. Faaliyetleri 5411 sayılı Bankacılık kanununa paralel olarak sürdürmektedir. Albaraka Türk'ün 30.12.2012 itibariyle ortaklık yapısında yabancı ortakların %66,13 yerli ortakların %10,90 halka açık olan kısmı %22,97 payları bulunmaktadır.

Cari ve katılma hesapları sistemi ile fon toplayan banka toplamış olduğu fonlarla bireysel finansman, kurumsal finansman, finansal kiralama ve proje ile kâr-zarar ortaklığı gibi hizmetler sunmaktadır. Bankanın ana ortağı Albaraka Banking Grup'dur.72 ülkede muhabirlik ağı ile kurmuş olduğu 796'nın üzerinde banka ile hizmet etmektedir.

Tablo 6. 30.06.2014 Tarihi İtibariyle Albaraka Türk'ün Sermaye ve Ortaklık Yapısı

	Pay Tutarı (TL)	Oranı (%)
Albaraka Bankacılık Grubu	486.523.265,68	54,06
İslam Kalkınma Bankası	70.573.778,85	7,84
Alharthy Ailesi	31.106.364,35	3,46
Diğer	6.699.525,43	0,74
Yerli Ortaklar	94.330.109,05	10,48
Halka Açık	210.766.656,64	23,42
TOPLAM	900.000.000	100,00

Kaynak: Albaraka Türk, 2014

30.09.2012 itibariyle ülke geneline yayılmış bir şekilde 136 ve bir yurt dışı şubesi toplam 137 adet şubesi mevcuttur (Albaraka Türk, 2014).

3.21.2. Asya Katılım Bankası A.Ş. (Bank Asya)

Türkiye'de faaliyete geçen son katılım bankası Bank Asya 24 Ekim 1996'da Asya Finans Kurumu A.Ş. ismiyle faaliyete başlamıştır. 1998 yılında Asya Finans Kredi Kartını, 2000 yılında da Asya Finans internet şubesini hizmete sunmuştur. 2002 yılında Asya 24

ATM'leri ve taksitli kredi kartlarını müşterilerine sunan banka, 2004 yılında Alo Asya Telefon Bankacılığı hizmetine girmiştir. 2006 yılında %23'ü halka arz edilen Bank Asya hisseleri, ASYAB koduyla İMKB'de işlem görmeye başlamıştır. 2008 yılında temassız teknoloji ürünleri Asya Card DIT ve DIT Pratik'i müşterilerine sunmuştur. 2009 yılında Bank Asya Tuna GYO A.Ş.'yi kurmuş, 2010'da MoneyGram hizmet ağına dahil olarak, Asya Asist, Çobanyıldızı ve DIT Mobil'i müşterilerinin hizmetine sunmuştur. 2011 yılında ise mobil gezici şube faaliyetlerine başlamış ve Asya Emeklilik A.Ş.'yi kurmuştur (Bank Asya Faaliyet Raporu, 2012: 17).

20.12.2005 tarihinde şirket unvanında yapılan değişiklikle Asya Katılım Bankası A.Ş. olarak isim değiştiren Bank Asya'nın kuruluş sermayesi 2 milyon TL, mevcut ödenmiş sermayesi 900 milyon TL'dir ve tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan, çok ortaklı bir yapısı vardır. Faizsiz bankacılık prensibiyle hareket eden Bank Asya'nın temel amacı, müşteri odaklı hizmet anlayışından hareketle, teknolojinin getirdiği en son imkanları kullanarak, faizsiz finans sistemini daha geniş kitlelere ulaştırmaktır. Temmuz 2013'le birlikte gezici şubelerle 282 yurtiçi 1 ve yurtdışında 1000 muhabir bankayla faaliyetlerine devam etmektedir.

Katılım bankası olarak ilk ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi belgesine sahip bankadır. Bank Asya bireysel, ticari ve kurumsal bankacılık gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. İnternet bankacılığı, telefon bankacılığı, ATM ve pos gibi hizmetleri de bünyesinde barındırmaktadır (Bank Asya, 2014). Aşağıdaki tabloda 31 Mayıs 2013 tarihi itibarıyla sermaye ve ortaklık yapısı gösterilmiştir.

Tablo 7. 31 Mayıs 2013 Tarihi İtibarıyla Bank Asya'nın Sermaye ve Ortaklık Yapısı

Ortağın Adı, Soyadı, Ünvanı	Pay Tutarı (TL)	Oranı (%)
ORTADOĞU TEKSTİL TİC, SAN. AŞ.	44.022.473	4,39
FORUM İNST DEKORASYON TURİZM SAN. ve Tic.A.Ş.	34.667.791	3,85
OSMAN CAN PEHLİVAN	29.976.000	3,33
SÜRAT BASIM YAYIN REKLAMCIUK ve EĞİTİM ARAÇLARI SAN, TİC, A.Ş.	24.271.960	2,70
BJ TEKSTİL TİC ve SAN A.Ş.	20.350,000	2,26
DİĞER ORTAKLAR	265.430.337	29,50
HALKA AÇIK	481.231.434	53,47
TOPLAM	900,000000	100,00

Kaynak: Bank Asya, 2014.

3.21.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk Evkaf Katılım Bankası A.Ş.(Kuveyt Türk), 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bankalar Kurulu Kararı'nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında kurulmuş bir katılım bankasıdır.

Sermaye yapısının %62'lik kısmı Kuveyt Finans kurumuna,%9'luk kısmı Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik kurumuna,%9'luk kısmı İslami Kalkınma bankasına,%18'lik kısmı Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve %2'side diğer ortaklara aittir. Kuveyt Finans Kurumu %62 lik kısımla Kuveyt Türk'ün en önemli ortağı ve faizsiz finans kurumları içinde ise dünyada bir numaradır. Tekstil, metal ve emlak sektörlerinde faaliyet göstererek kâr ortaklarının yani müşterilerinin yapmış olduğu tasarrufları kazanç sağlayan yatırımlara yönlendiren ve yeni istihdam alanları ortaya koyan Kuveyt Türk yurtiçinde bulunan birçok kurum tarafından ödüllendirilmiştir. Kuveyt Türk'ün yurtdışında da şube ve temsilcilikleri vardır. Elektronik bankacılık faaliyetleri yapmaktadır. Visa ve Master card gibi kredi kartları vardır. Bunların dışında pos, atm, internet bankacılığı, çağrı merkezi, sesli yanıt sistemi ve sms bankacılığı gibi hizmetleri de bünyesinde bulundurmaktadır (Kuveyt Türk, 2014).

Tablo 8. Kuveyt Türk'ün Sermaye ve Ortaklık Yapısı

Ortağın Adı, Soyadı/Ünvanı	Oranı (%)
KUVAİT FINANCE HOUSE KSC	% 62,24
VAKIFLAR GENEL MUDURLUGU TU RKIYE	% 18,72
İSLAM KALKINMA BANKASI	% 9
SOSYAL GÜVEN LİK KAMU KURULUŞU	% 9
DİĞER	% 1,04

Kaynak: Kuveyt Türk, 2014.

3.21.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Katılım Bankası, 16 Aralık 1983 tarihinde yürürlüğe konulan 83/7506 Sayılı Kararnameye göre 4 Kasım 1991 tarihinde faaliyete geçmiştir. Anadolu Finans Kurumu AŞ (Kurum) Yönetim Kurulu'nun 31 Mayıs 2005 tarih ve 1047 sayılı toplantısında alınan karar gereği, Kurum'un Family Finans Kurumu AŞ ile birleşmesine karar verilmiştir. Birleşme, Family Finans Kurumu AŞ'nin tüm aktif ve pasifleri ve bilanço dışı yükümlülükleriyle birlikte Anadolu Finans Kurumu AŞ'ye devredilmesi yöntemiyle gerçekleşmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu "BDDK", 20 Ekim 2005 tarih ve 1726 sayılı Kararı ile Anadolu Finans Kurumu AŞ ve Family Finans Kurumu AŞ Yönetim Kurulları'nca imzalanan devir sözleşmesi ve Anadolu Finans Kurumu Aşana sözleşme değişiklik taslağını onaylamıştır. Her iki katılım bankasınının 23Aralık 2005 tarihinde yapılan genel kurullarının

devre dair kararlarının tescil edilmesine BDDK'nın 28Aralık 2005 tarih ve 1764 sayılı Kararı ile onay verilmiştir (Türkiye Finans, 2014). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun 30.12.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile Banka unvanının Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmesine onay verildi. Devir yolu ile birleşme çalışmaları 30.12.2005 tarihinde tamamlanmış, T.C. İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu tarafından 6762 sayılı (Türkiyefinans,2013).

Banka 30 Aralık 2005 tarihinde Türkiye Finans Katılım Bankası adı altında birleştirmiştir. Sonrasında Türkiye Finans'ın yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Ortadoğu'nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan'ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık ile Boydak ve Ülker Grupları'nın yanına eklenerek çok ortaklı bir yapıya bürünmüştür.31 Mart 2014 tarihi itibarıyla, NCB %66.27, Boydak Grubu %22.09, Ülker Grubu %11.57 oranındaki payları ile Katılım Bankası'nın yönetiminde stratejik ortaklık misyonlarını sürdürmektedir.

Türkiye Finans, 2013 yılı 3. Çeyreği sonunda katılım bankaları arasında aktiflerde ve kullanılan fonlarda %26, toplanan fonlarda ise %23 Pazar payına sahiptir. Türkiye Finans'ın finansal kiralama dahil kullanılan nakdi fonları 2012 yılsonuna göre %30,6 artışla 17,1 milyar TL'ye ulaşırken katılım bankaları artışı %28,1 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılsonunda %1,6 olarak gerçekleşen kullanılan fonlar Pazar payı 2013 Eylül itibarıyla %1,7'ye yükselmiştir. Bankanın vergi öncesi kârı 2013 Eylül itibarıyla 302,2 milyon TL'ye, Net Dönem Kârı ise 2012 Eylül dönemine göre %8,4 artış göstererek 236,8 milyon TL'ye ulaşmıştır. 2013 Eylül ayında Bankanın Ortalama Aktif Getirisi %1,54, Ortalama Öz kaynak Getirisi %13,78 olarak gerçekleşmiştir.

3.22. Katılım Bankalarının Gelişimi ve Ekonomiye Katkıları

Türkiye'nin bugünkü ismiyle katılım bankacılığı olarak ifade edilen bankacılık modeli ile tanışması, kapalı ekonomiden dışa açık piyasa ekonomisine geçişin yaşandığı 1980'li yıllarda, uluslararası piyasalara uyum sağlama sürecinde olmuştur (Özcan ve Hazıroğlu, 2000: 9). 1980'li yıllar Türk mali sistemine derinlik kazandırma, araç ve müesseseler bakımından zenginleşip çeşitlendirme çabalarının arttığı bir dönemdir. Katılım bankaları bu çabaların sonucu olarak, 1985 yılında finansal sistemimize katılan yeni bir finans / bankacılık modelidir (Büyükdeniz, 2003: 3). Halen bankalarla aynı piyasa işlemlerini farklı usuller ile yapan bu kurumlar, faizsiz bankacılık hizmetleri adı altında faaliyetlerini devam ettirmektedirler.

Faizsiz bankacılık hizmetlerinin verilmesinde iki farklı sistem söz konusudur:

İhtisaslaşmış bankacılık; sadece kredi ve bankacılık hizmetlerini yerine getiren "ihtisaslaşmış bankacılık" sistemi,

Model bankacılık; bu sistemde hem klasik bankacılık hem de modern bankacılık hizmetleri aynı anda gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de uygulamaya geçirilen sistem de model bankacılık sistemidir. Çünkü katılım bankaları bu yöntemle, bir taraftan finansal piyasalarda aracılık rolünü üstlenirken, diğer taraftan modern bankacılık hizmetlerini sunmak suretiyle, piyasada daha kolay tutunabileceklerini öngörmüşlerdir (Battal, 1999: 55). Bu nedenle, bankalarla rekabette bu sistem katılım bankalarına avantaj sağlamaktadır.

Türkiye'de faizsiz bankacılık sistemine geçişte hem uluslararası hem de ulusal çevrelerde önemli adımlar atılmıştır. Örneğin, Türkiye 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyeleri arasında yer almış ve 1984 yılında ise kuruluşun en büyük ortaklarından biri olmuştur. Böylece, Türkiye dünyanın önde gelen finans kurumlarından biri olan İslam Kalkınma Bankası bünyesinde, etkinliğini artırma olanağını elde etmiştir. Ayrıca, yurt içinde tasarruflarını faizsiz sisteme uygun olarak değerlendirmek isteyen tasarruf sahiplerine, küçük ve orta boy işletmelere hizmet vermek amacıyla, 1975 yılında kurulan ve bu yöndeki çalışmalarını 1978 yılına kadar sürdüren Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası AŞ'nin (DESİYAB) sistem hakkında, Türkiye'ye önemli tecrübeler kazandırdığı söylenebilir (Albaraka, 2015).

Model bankacılık yöntemiyle Türkiye'de mevcut sistem içinde faaliyette bulunan katılım bankalarının yasal alt yapısı, İngiltere'de bu şekilde faaliyet gösteren bir kurumun ana sözleşmesi tercüme edilerek oluşturulmuştur (Anadolu Finans, 2015).

Kredilendirme sürecinde faiz yerine, iştirak payı ya da kira bedeli unsurlarını kullanan katılım bankaları, Bakanlar Kurulu'nun 16.12.1983 gün ve 83 / 7506 sayılı Kararı ve buna ilişkin Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankası'nın belirlediği prensiplere uygun olarak faaliyet göstermeye başlamışlardır (Eyüpgiller, 1988; 52). Türkiye'de 1985 yılından itibaren faaliyete geçen katılım bankası sayısı altıdır. Bunlardan üçü yabancı sermayeli (Albaraka Türk, Faisal Finans, Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu), diğer üçü ise yerli sermayeli (Anadolu Finans Kurumu, İhlâs Finans ve Asya Finans) katılım bankalarıdır. İhlâs Finans Kurumu'nun faaliyetleri, Kasım 2000 ve Şubat 2001 'de yaşanan mali kriz nedeniyle 2001 yılında durdurulmuştur.

1999 yılında Türk mali sistemindeki kurumların hak ve yükümlülüklerine eşit ve adil olarak tabi olmalarını sağlamak amacıyla, katılım bankaları ile ilgili düzenlemelerde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Bunlar arasında; hesap cüzdanı vermelerine olanak tanınması, fon kullandırma sınırları, iştiraklere kullandırabilecekleri azami fon tutarları, blokaj oranları ve

hisse devirleri ile ilgili konular bankacılık düzenlemelerine paralel duruma getirilmiştir. Bu konuda atılan diğer bir önemli adım ise, 19.12.1999 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4491 Sayılı Kanun'la, katılım bankalarının bazı maddeler dışında Bankalar Kanunu'na tabi tutulmasıdır. Diğer yandan, adı geçen yasa gereği olarak, 16.12.1983 tarihli ve 83 / 7506 sayılı "Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usullerine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı" ile bu karara dayanılarak çıkarılmış tüm düzenlemeler yürürlükten kaldırılmış olmakla birlikte, 4389 sayılı Bankalar Kanunu çerçevesinde katılım bankalarına ilişkin yeni düzenlemeler yapılıncaya kadar, yürürlükten kaldırılan düzenlemelerin, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'na aykırı olmayan hükümlerin uygulanmasına devam edileceği kararına varılmıştır (Önal, 1998: 5-6).

Katılım bankalarında toplanan fonların güvence sistemine alınabilmesi içinse, 4672 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 20. maddesinin 6. fıkrasında, katılım bankaları için milat sayılabilecek değişiklikler yapılmıştır. Bunlar arasında; katılım bankalarının bir birlik oluşturmaları (Özel Finans Kurumları Birliği'nin kurulması), güvence fonunun oluşturulması, faaliyet izni kaldırılan katılım bankalarının tasfiyesine ilişkin özel hükümlerin ve şahsi sorumluluk müessesesinin getirilmesi gibi değişiklikler bulunmaktadır (OFK, 2003: 30).

Katılım bankalarının, yukarıda belirtilen değişikliklerle Bankalar Kanunu kapsamına alınması ile birlikte banka mı, banka dışı mali kuruluş mu, yoksa alelade bir ticari işletme mi oldukları tartışması sona ermiş ve katılım bankaları da açık bir biçimde, banka alt türü kabul edilmiştir (Battal, 2000, 197). Bu durum, Maliye Bakanlığı'nın Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ'lerinde de açık olarak belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle, katılım bankaları vergi düzenlemelerinde özel bir belirleme yapılmadığı sürece, banka olarak kabul edilmeye başlamıştır.

20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazetede "Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliği" ile katılım bankalarına ilişkin tüm düzenlemeler yürürlükten kaldırılarak, bu kuruluşların, kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esas ve usuller belirlenmiştir. Toplam 45 maddeden oluşan bu yönetmeliğin 37. maddesinde, katılım bankalarının hesap ve kayıt düzeni ile finansal tabloların yayınlanması, ilgili mercilere gönderilmesi ve denetimine ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Bu açıklamalar, genel olarak Bankalar Kanunu ile paralellik göstermektedir.

3.23. Katılım Bankalarının Sorunları

Özel finans kurumlarını da içine alan Türk finans sektörünün en önemli sorunu hacim olarak yeterli büyüklüğe sahip olamamasıdır. Yeterli büyüklüğe ulaşamamasının ardında yatan da halka bu kurumların fonksiyonlarının anlatılamaması ve bu etkene bağlı olarak şube sayılarının az olmasıdır. Türkiye'de mali kurumların gelişmiş ülkelere nazaran daha az mevduat toplamalarının ardında yatan sebepler Türkiye'nin ekonomik olduğu kadar sosyal durumuyla da alakalıdır. Türkiye gelişmekte olan ülkeler statüsünde olduğu için kişi başına düşen milli gelir düşüktür. Bu münasebetle son liralık gelirin mal ve hizmet tüketimine harcanan kısmı olan marjinal tüketim eğilimi yüksek olmakta böylece mali kurumlara yatırılan tasarruf miktarı az olmaktadır (Yurdabakan, 2005:28)

Diğer yandan yapılan tasarruflar bankalar yada katılım bankalarına değil geleneksel sorunlarla altına veya tasarrufları enflasyondan korumak için döviz ve gayrimenkule yönelmektedir. Ulusal paranın değerini kaybetmesi ile kişiler dövize yada gayrimenkule yönelmektedirler. Ulusal paranın değer kazanması ile bu süreç devam etmeyecek ve tasarruflar mali sisteme akacaktır. Bu şekilde yapılan iddiharlar mali sistemden uzak durduklarından ekonomiye katılıp çarpan etkisinin oluşmasını da engellemektedir. Ekonomik gelişmenin olmayışı ile tasarruf miktarında artış meydana gelmemekte böylece mali sisteme giden tasarruf az miktarda kalmaya devam etmektedir. Mali sektörde mevcut olan mevduat sadece yurtiçi tasarruflardan oluşmamaktadır. Yurtdışından Türkiyeye gelen yabancı sermaye de mali kurumlarda değerlendirilmektedir. Yabancı sermaye güven unsurunu dikkate alarak ülkeye gelir. Yabancı sermaye; istikrarın olmaması, siyasi ve iktisadi belirsizliklerin varlığı durumunda ülkeyi terk edecektir. Tasarrufların sisteme girip çıkmaları güven ve istikrar unsuru ile alakalı olup ekonomik ve siyasi belirsizliklerin olması durumunda sistemi terk edecektir. Siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanıp sürekliliği işlerlik kazanırsa hem yurtdışından fon akışı olacak hem de mali sistemin dışında tutulan yerli sermaye mali piyasaya çekilebilecektir. Mali sistemin sorunlarından bir diğeri de kayıtdışı ekonominin varlığıdır. Mali işlemleri mevzuata aykırı olarak yapmaya veya yapılan işlemleri kayıt altına almamaya kayıtdışı ekonomi denmektedir. Yasal olmayan kanallarla işlerlik kazanan tasarruflar mali 47 sistemin içine girmediklerinden ötürü Türkiye'de bankalarda tutulan mevduat batı ülkelerine göre düşük kalmaktadır (Yurdabakan, 2005:30)

Ekonomik ve siyasi belirsizler ekonomide canlanmaya sebep olmakta ve yapılan tasarrufların sistem dışına çıkmasına neden olmaktadır. Bu münasebetle ekonomik ve siyasi istikrar ekonomideki belirsizlikleri yok edecek ve tasarrufların mali sistem içinde kalmasını sağlayacaktır. Diğer yandan kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınması ve bu mali kaynakların finans sektöründe kanalize edilmesi durumunda finans sektörünün problemleri bir nebze de olsa giderilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Türkiye'de katılım bankacılığı olarak bilinen faizsiz bankacılık, mali sistemi tamamlayan kurumlardır. Katılım bankalarının kuruluş gerekçeleri arasında sayılan hususlar irdelendiğinde bu kurumların kurulma sürecinde mali sisteme girmeyen fonların mali sisteme çekilmesi yani mali sistemi tamamlama gayesi anlaşılmaktadır. Katılım bankaları sistemi tamamlama konusunda üzerine düşen rolü yerine getirmiş ve ekonomide klasik bankalara gitmeyen atıl fonları ekonomiye çekmiştir. Katılım bankalarının fonksiyonlarından olan fon kullandırma şekli kâr zarar ortaklığı sistemine dayanmaktadır. Ayrıca katılım bankalarının 2005 yılında yürürlüğe giren Bankalar Yasası ile isim değişikliğine gidip “Katılım Bankası” ismini tercih etmeleri sistemin bir parçası olduklarının, sistemi tamamlama fonksiyonlarını kabullenmelerinin bir göstergesidir.

Bilinen bankacılığın temeli milattan önceki çağlara dayanmaktadır. İnsanların para kullanımından önce, tasarruflarını biriktirmeye başlamış olmaları ve onları emanet edebilecekleri bir yerin arayışı içinde olmaları, kanunlarla kurulan ve güvenilir bir kurum olan banka faaliyetlerinin başlamasına sebep olmuştur. Bankalara verilen emanetler önceleri aynı iken, daha sonra paranın icadıyla birlikte nakdi hale gelmiştir.

Bankacılık işlemleri önceleri tapınaklardaki din adamları tarafından yürütülüyordu. Daha sonraları bu işlemler, toplum tarafından bilinen güvenilir kişiler, bazı zengin aileler, akabinde de resmi kurumlar tarafından yapılmıştır. Böylece dini müessesler kendi asli görevlerine dönmüş oldu.

İlk zamanlarda Bankacılık faaliyetlerinde faiz meşru olup; ticari faaliyetlerde oldukça kolay bir şekilde yol alınabiliyordu. Buna karşın faize karşı hassas olup da ticari faaliyetlerde bulunan kişi ve kurumlar bankacılık faaliyetlerinden uzak bir şekilde yol almaktalardı. İslamiyet'in gelişi ve faiz yasağı sonrası faizsiz bankacılık işlemleri İslami prensiplere dayandırılmış ve katılım bankalarının temelleri şekillenmeye başlamıştır. Murabaha, mudaraba, müşareke, icare gibi katılım bankalarının temel fon kullandırma yöntemleri İslam coğrafyasında önceleri kısıtlı bir zümre tarafından yapılırken, Osmanlı zamanında esnaf sandıkları ve para vakıfları tarafından yapılmıştır.

Çağdaş faizsiz bankacılık düşüncesinin ortaya çıkışı 1940'lara dayanmaktadır. 1940-1974 yılları arasında klasik bankalara karşı kurulması gereken İslam bankaları konusunda fikir ortaya atılmış ve raporlar yazılmaya başlamıştır. 1963'de Mit-Gamr'da ilk çağdaş faizsiz bankacılık denemesi yapılmış ve bu tecrübenin olumlu gelişmeleri göstermesinin ardı sıra

dünyanın dört bir tarafında çağdaş faizsiz bankalar kurulmaya başlamıştır. Körfez bölgesinde faaliyete geçen İslam Kalkınma Bankası ve Dar Al- Maal Al-İslam faizsiz bankacılık faaliyetleri için kurulan ilk çağdaş faizsiz bankalardır.

Türkiye’de çağdaş faizsiz bankalar, Albaraka Türk’ün faaliyete geçmesi ile görülmeye başlamıştır. Önceleri Özel Finans Kurumu adı altında faaliyete geçen bu kurumlar kar-zarara katılmayı esas aldıkları ve klasik bankaların yaptığı bankacılık işlemlerini (İslami usuller çerçevesinde) gerçekleştirebildikleri için katılım bankası ismini almışlardır.

Türkiye’deki katılım bankacılığının kurulmasındaki amaç, ekonomiye katılmayan mali değerleri yastık altından çıkararak faizsiz finansman esasları çerçevesinde ekonomiye kazandırmak ve İslam ülkeleri ile olan ilişkileri geliştirerek ülkelerin petrol zengini olanlarının kaynaklarını Türkiye’ye aktarmayı sağlamaktır. Bu bankaların, şube-personel sayıları ve mevduat toplamalarının artış seyri incelendiğinde bu amaçlarını önemli ölçüde gerçekleştirdikleri söylenebilmektedir.

Katılım bankalarının esas aldığı kar-zarar ortaklığı prensibiyle üretimi desteklemesi, faiz riski taşımadığından krizlerden etkilenmemesi ve sosyal refah üzerindeki olumlu etkileri klasik bankaların da dikkatini çekmiş ve kısmi de olsa faizsiz bankacılık ürünlerine yönelmelerini sağlamıştır. Bu bankalara örnek olarak, bünyelerinde faizsiz esaslara göre çalışan birimler kuran, Citibank, HSBC Bank, Union Bank of Switzerland, Kleinwort Benson, ANZ Grindlays, Goldman Sachs gibi ünlü klasik bankalar verilebilir.

Faizsiz bankacılığın, insanlık için önemli bir deneyim olduğu gerçektir. Günümüze kadar bu bankalarının gösterdikleri olumlu gelişmelerin, önümüzdeki yıllarda da hızla devam edeceği düşünülmektedir. Ancak bu gelişmenin Türkiye’de devam edebilmesi için öncelikle katılım bankalarının işleyişinin ve özellikle faiz- kar payı ayırımının banka personeli ve müşterilerine öğretilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgüç Ö. (1998). *1980 sonrası Türk bankacılığının Özellikler* 75. yılda paranın serüveni, İstanbul :Tarih Vakfı Yayınları,
- Akgüç, Ö. (1987). *100 soruda Türkiye'de bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi,
- Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınevi, İstanbul
- Aksoy, A. (1987). *Menkul Kıymet Yatırımlarının Analizi*, Gazi Kitap Yayınları, Ankara
- Akyüz, O. (2008). *"Türk Finans Sisteminde Katılım Bankaları"*, Sunum, Genel Sekreter Türkiye Katılım Bankaları Birliği, İstanbul
- Albaraka, (2015). *Katılım Bankacılığı, Sistemi, Çalışma Esasları ve Uygulaması*, Kurumsal Yayın.
- Altaner, S. (2002). *"Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Bankacılık Sektörü İçindeki Yeri"*, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Arslan İ. Ö. (1999). Özel finans kurumlarının Vergilendirilmesi. *M.Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul* ,54:71-72
- Aypek, N. (1988). *Türk Sermaye Piyasasında Özel Finans Kurumlarının Yeri ve İşleyişi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Başaran H. (2004). *Türkiye'de Özel Finans Kurumları*, www.ankara.edu.tr, 12.09.2006, Ankara
- Battal, A. (1999). *Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Ankara.
- Battal, A. (2000). *Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Özel Finans Kurumlarının Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi içindeki Yeri, Türkiye'de Özel Finans Kurumları - Teori ve Uygulama*, Albaraka Türk Yayınları: 17, Kültür Kitapları: 2, İstanbul.
- Baykara, H.V. (2012). *Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, Gaziosman Paşa Üniversitesi, Doktora Tezi, Tokat.
- Berberoğlu H. (2004). *"Faizsiz Bankacılık Nakit Yönetimi"*, Doktora Tezi
- Büyükdenez, A. (2003). *Ekonomik Bir Gerçeklik Olarak Özel Finans Kurumları*, Özel Finans Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık
- Ceylan, B. (1988). *"Finansal Kiralama ve Uygulamaya İlişkin Sorular"*, Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu, İstanbul

Değer Ş. (1991). "Türkiye'de İslam Bankacılığı-Özel Finans Kurumları: Teorisi Kuruluşu İşleyişi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul

Döndüren, H. (2008). Osmanlı tarihinde bazı faizsiz kredi uygulamaları ve modern Türkiye'de faizsiz bankacılık tecrübesi. *Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, S:1

Ece, N. (2011). "Dünya'da ve Türk bankacılık sektöründe islam bankalarının gelişimi", *Akademik Bakış Dergisi*, 25.

Günel, M. (2001). *Türk bankacılık sektörünün sorunları ve geleceği*: Ankara, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Yeni Mevduat Sigorta Sistemi Önerisi, Banka Birleşme ve Devirleri, Ankara Ticaret Odası

Günel, V. (1997). *Özel Finans Kurumları*, TBB Yayını, İstanbul.

Gürdoğan, N. (1988). "Özel Finans Kurumlarının Fonksiyonları ve İşleyiş Mekanizması", Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi, İstanbul

Gürdoğan, N. (1995). "ÖFK'lerin Doğuşu, Gelişimi ve Türkiye'de Yasal Statüleri", Yayımlanmış Seminer Notları, İstanbul

İskender, H. (1995). "Risk Sermayesi ve Risk Sermayesi Sektörünün Gelişiminde Faizsiz Finans Kurumlarının Rolü", Yüksek Lisans Tez, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos

İstanbul Ticaret Odası (1998). *Sorularla Factoring*.

Kabaca, Ü. (2000). *Öncelikli Olarak Enstrümanları Geliştirmekteyiz*, Ekovitrin ÖFK'lar Özel Sayısı

Kalaycı, İ. (2013). Katılım bankacılığı: Mali kesimde nasıl bir seçenek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-70.

Karapınar, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*, Gazi Kitapevi, Ankara

Karslı, M. (1989). *Sermaye Piyasası*, Borsa, Menkul Kıymetler, Beta Basım, İstanbul

Küçükkocaoğlu, G. (2005). *İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları Çalışma Notları*. 21. Ankara: Başkent Üniversitesi.

Küçükkocaoğlu, G. (2010). "İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları Çalışma Notları.", www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcuma17.doc, 13.12.2012

Mevdudi, Ebu'l A'la. (1985). *Faiz*, Bir Yayıncılık, İstanbul.

Nacar, Y. (2007). *"Katılım Bankaları ve Finansal Çözümleri"*, Sunum, İstanbul Ticaret Odası. İstanbul.

Okat, Y.Ö. (2000). *Kolektif Yatırım Modellerine İlişkin AT ve Türkiye Düzenlemelerinin Karşılaştırılması ve Yeni Bir Kolektif Yatırım Modeli Olarak Değişken Sermayeli Yatırım Ortaklıkları (Investment Companies With Variable Capital)*, <http://www.spk.gov.tr/yayinlar/arastirmaraporlari/kye/ookat.pdf>.

Önal, Y. B. (1998). "Genel Olarak Finansman Şirketleri ve Türkiye'de Finansman Şirketlerinin Satıcı üretici Firmalar Açısından Değerlendirilmesi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.5, S.5, Adana

Önal, Y. B. ve Doğukanlı, H. (2000). "Adana İli Kapsamında Hisse Senedi Yatırımcıları Profiline ve Hisse Senedine Yatırım Kararlarında Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.6, S.6, Adana

Özsoy, İ. (1997). *Özel Finans Kurumları*. Asya Finans Kurumu A.Ş., İstanbul.

Özsoy, İ. (1999). *Özel Finans Kurumları*, Asya Finans Kurumu Yayını, İstanbul

Özulucan, A. ve Özdemir, F. S. (2010). *Katılım Bankacılığı*, Türkmen Kitapevi, İstanbul

Polat, A. (2009). *"Katılım Bankacılığı, Dünya Uygulamalarına İlişkin Fırsatlar-Sorunlar; Türkiye İçin Projeksiyonlar"*, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Ankara

Sarıkamış, C. (1998). *Sermaye Pazarları*, Alfa Yayınları, İstanbul

Solmaz, R. (1998). *"Türkiye'de Bankalarla Özel Finans Kurumlarının Faaliyetleri: Yazal Çerçeve"*, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı Yayınları, İstanbul

Tabakoğlu, A. (2006). *"İslam Dünyasında Para ve Bankacılık Tecrübesi"*, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama Sempozyumu, İstanbul

Takan, M. (2001). *Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim*, Nobel Kitapevi, Adana.

TKB. (2007). "Katılım Bankaları Sağlam Adımlarla Yola Devam Ediyor". *Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık*, Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayını.

Tlemsani, I. and Matthews, R. (2003). *"Birleşik Krallık Etik Bankacılık İslam Konut Finansmanı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma"*, Uluslararası İşletme Politikası, Kingston Business School için Merkezi e.

Tok, A. (2006). *"Türk Hukukunda Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Kullandırma İşlemleri ile Klasik Bankacılık İşlemleri"*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Tok, A. (2006). "*Türk Hukukunda Katılım Bankalarının Fon Toplama ve Kullanırma İşlemleri ile Klasik Bankacılık İşlemleri*", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Tunay, K. ve B., Silpar A. M. (2005). "*Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi-I*" , Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi 1.

Tunay, K. ve B., Silpar A. M. (2005). "*Türk Ticari Bankacılık Sektöründe Karlılığa Dayalı Performans Analizi-I*" , Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Tebliğleri Serisi 1.

Tunç, H. (2000). "Soru ve Cevaplarla ÖFK'lar" *Bereket Dergisi*, , Yıl: 3, Sayı:10, s.13.

Türkiye Finans, (2013). *Faaliyet Raporları*:
http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/faaliyet_raporlari.aspx,

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2003). "*Dünyada Faizsiz Bankacılık Sektörü Her Yıl On Büyüyor*", <http://webcache.googleusercontent.com>

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2005). *Faizsiz Bankacılıkla İlgili En İyi ve En Yeterli Düzenlemeler Türkiye'de*, TKBB Yayınları, İstanbul

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2005). *Faizsiz Bankacılıkla İlgili En İyi ve En Yeterli Düzenlemeler Türkiye'de*, TKBB Yayınları, İstanbul

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2010). "*Katılım Bankacılığı Nedir? Nasıl Çalışır?*", TKBB Yayınları, İstanbul

Uçar, M. (2001). *Türkiye'de – Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları

Uslu, S. (2005). *İslam'da Faiz Yasağı ve Çağdaş Finans*, Zafer Yayınları, İstanbul.

Utku, M. (17.07.2007). "Türkiye Finans 1 Milyar Dolar'a Suudi Bankacının", *Yeni Şafak Gazetesi*.

Uyan, U. (2006). "*Türk Finans Sisteminin ve Reel Sektörün Hizmetinde 21 Yıl Katılım Bankaları Konulu Sunum*", Türkiye Katılım Bankaları Birliği, İstanbul

Yahşi, F. (2001). "Özel Finans Kurumları'nın Mevzuat Serüveni", *Bankacılık ve Finans Dergisi*, C. 4, S.21: 21

Yanpar, A. (2014). *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*, Scala Yayıncılık, İstanbul.

Zaim, S. (Haziran 2005). *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı Toplum/ İktisat/ Siyaset*, İşaret Yayınları.

İnternet Sayfaları:

http://www.tkbb.org.tr/documents/konusmalar/TKBB_Yonetim_Kurulu_Baskani_V_Derya_Gurerk_Konusma_Metni.doc

<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0017991.pdf>

http://www.ziraatleasing.com.tr/leasing_nedir.html

www.garantileasing.com.tr

<http://www.tkbb.org.tr/>

www.albaraka.com.tr

www.albarakaturk.com.tr

www.anadolufinans.com.tr

www.bankasya.com.tr

www.ifk.com.tr

www.kuveytturk.com.tr

Dergiler:

Bereket Dergisi (1998). Özel Finans Kurumları ve Türkiye.